

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eski Çağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

PLAUTUS'UN KOMEDİLERİNDE KADIN
KARAKTERLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Abrim GÜRGEN
2501980628

Tez Danışmanı Doç. Dr. Bedia DEMİRİŞ

İstanbul 2007

PLAUTUS'UN KOMEDİLERİNDE KADIN KARAKTERLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Abrim GÜRGEN

ÖZ

Bu çalışmada, Romalı komedyacı yazarı Titus Maccius Plautus'un eserlerindeki kadın karakterlerin çözümlenmesi yapılmıştır.

Çalışmada tiyatrunun kökeni, insanlık tarihindeki yeri, Eski Yunan ve Roma'da dram sanatı ve komedyacı anlatılmış, Roma'da tiyatrunun başlangıcı ve komedyacı yazarlığı, Plautus'un Roma komedyasındaki yeri ve eserleri incelenmiştir.

Roma İmparatorluğu'ndaki kadınların yaşantısı ile karşılaştırılarak Plautus'un eserlerindeki kadın karakterlerin özellikleri ortaya konmuştur.

AN ETUDE ABOUT WOMEN CHARACTERS IN COMEDIES OF PLAUTUS

Abrim GÜRGEN

ABSTRACT

In this study, the women characters in plays of Roman comedy author Titus Maccius Plautus were analyzed.

The origin of theater, the place of it in human history, the status of drama art in Ancient Greece and Rome were explained. The beginning of the theater in Rome, comedy authorship, Plautus's place in Roman comedy and his plays were investigated.

The properties of women characters were exposed by comparing with life of the women in Roman Empire.

ÖNSÖZ

Plautus'un Komedielerinde Kadın Karakterler Üzerine Bir İnceleme konulu bu çalışmanın amacı, Eski Roma toplumundaki kadınların konumu ile Plautus'un eserlerindeki kadın karakterlerin örtüşüp örtüşmediğini göstermektir.

Bu tezin hazırlanmasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Bedia DEMİRİŞ başta olmak üzere, Av. Altan AKDENİZ'e, sevgili arkadaşlarım Ayşem SİPAHİ SENCER, Ceyda DÖNMEZER ve Alp Ejder KANTOĞLU'na içten teşekkürlerimi sunarım.

Mart, 2007

Abrim GÜRGEN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1
A. KOMEDYA’NIN ANTİK ÇAĞDAKİ KONUMU VE ÖNEMİ	
TİYATRONUN KÖKENİ	1
B. ESKİ YUNAN DRAMASI	2
C. ROMA TİYATROSU	3
Ç. ESKİ ROMA’DA KOMEDYANIN ORTAYA ÇIKIŞI	4
D. KOMEDYANIN YAPISI	5
E. KOMEDYANIN DÖNEMLERİ	5
I. ROMA KOMEDYASI VE PLAUTUS	8
A. ROMA KOMEDYASI	8
B. TITUS MACCIUS PLAUTUS	9
II. ESKİ ROMA TOPLUMUNDA KADININ DURUMU	12
A. ESKİ ROMA’DA KADININ YASAL DURUMU	12
B. ROMA’DA KADINLAR VE KÖLELİK	14
III. PLAUTUS’UN OYUNLARINDAKİ KADIN KARAKTERLER	
ÜZERİNE ÇÖZÜMLEME	17
A. ÇÖMLEK (AULULARIA)	20
1. KARAKTERLER	20
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN	
ÇÖZÜMLENMESİ	21
B. AMPHITRUO	26
1. KARAKTERLER	26
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN	
ÇÖZÜMLENMESİ	26
C. BUĞDAY KURDU (CURCULIO)	31
1. KARAKTERLER	31
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN	
ÇÖZÜMLENMESİ	31

Ç. ÇİFTE BAKKHİSLER (BACCHİDES)	34
1. KARAKTERLER	34
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	34
D. URGAN (RUDENS)	36
1. KARAKTERLER	36
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	37
E. EPIDICUS	39
1. KARAKTERLER	39
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	40
F. İKİZLER (MENAECHEMI)	42
1. KARAKTERLER	42
2. ÖNDEYİŞ	42
3. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	42
G. MERCATOR (TECİMEN)	46
1. KARAKTERLER	46
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	46
H. ÜÇ AKÇELİK KİŞİ (TRINUMMUS)	50
1. KARAKTERLER	50
2. ÖNDEYİŞ	50
3. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	50
I. KARTACALI (POENULUS)	53
1. KARAKTERLER	53
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	54
İ. CASINA	56
1. KARAKTERLER	56
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	56
J. ESİRLER (CAPTIVI)	59
1. KARAKTERLER	59
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	60
K. HORTLAK (MOSTELLARIA)	61
1. KARAKTERLER	61
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	61
L. PALAVRACI ASKER (MILES GLORIOSUS)	64
1. KARAKTERLER	64
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	64

M. PERSA (PERSLİ).....	67
1. KARAKTERLER	67
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	67
N. STICHUS	70
1. KARAKTERLER	70
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	70
O. TRUCULENTUS	73
1. KARAKTERLER	73
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	73
Ö. PSEUDOLUS.....	77
1. KARAKTERLER	77
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	77
P. CISTELLARIA.....	78
1. KARAKTERLER	78
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	79
R. ASINARIA	81
1. KARAKTERLER	81
2. OYUNUN ÖZETİ VE KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	81
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	88

GİRİŞ

Dünya kurulduğundan beri erkek egemen toplumda kadının rolü, yeri, önemi ve gücü her zaman merak konusu olmuştur. İnsanlık tarihi boyunca kadın geri planda tutulmuş, kendisine erkek tarafından biçilen eş ve anne rollerini kabul edip uygulaması beklenmiştir. Toplumun belkemiğini oluşturan kadınların, bugünkü konularına gelebilmeleri, erkeklerle eşit eğitim ve iş olanaklarına sahip olabilmeleri ise uzun bir süreç sonunda olmuştur.

Eski Roma toplumunda babasının veya kocasının egemenliği altındaki kadınların yaşantıları Plautus'un kendine has Romalı mizah yeteneği ile tüm eserlerinde gösterilmiştir. Plautus'un günümüze kalan yirmi eserinde iffetli genç kız, fedakâr anne, sadık hizmetçi ya da kurnaz fahişe olarak resmedilen kadınların ışığında, dönemin Roma toplumunun yaşantısını, gelenek ve göreneklerini, adetlerini görme fırsatı bulacağız.

Bu çalışma ile tiyatronun tarihçesi, Eski Yunan ve Roma'da komedyanın gelişimi, Plautus'un Roma Komedyası'ndaki yeri, eserleri ve Roma toplumunda kadının durumu incelenerek, Plautus'un kadın karakterleri çözümlenecektir. Komedyaları Eski Yunan komedyalarından adaptasyonlar olan Plautus'un oyunlarındaki kadın karakterlerin özelliklerinin ve yaşam tarzlarının Romalı kadınlarla ne şekilde örtüştüğü açıklanmaya çalışılacaktır.

A. KOMEDYANIN ANTİK ÇAĞDAKİ KONUMU VE ÖNEMİ TİYATRONUN KÖKENİ

Bir öyküyü, sahne olarak ayrılmış bir yerde, oyuncuların söz ve hareketleriyle canlandırma sanatıdır, tiyatro. Bünyesinde müzik, dans gibi pek çok sanatı da barındıran tiyatro, içinden çıktığı toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzını yansıtan başlıca sanat dalıdır. Tiyatro sözcüğü Yunancada "seyirlik yeri" anlamına gelen theatron'dan (theatron) türetilmiştir.

Tiyatroda koro, hem tragedya, hem de komedyaya için en önemli dramatik öğeydi. Hem koronun yerleşmesi hem de halkın rahatça seyredebilmesi için oyun yerinin

daire biçiminde olması gerekirdi. Oyun yerinin ortasına da Tanrı Dionysos'a adakların yapılacağı bir sunak bulunurdu. Klasik dönem tiyatro yapısının şekli böyle idi. İ.Ö. 465 tarihlerinde yapılan tahta **skenenin** yerini böylece İ.Ö. 425'te alt kısmı taştan bir yapı aldı. Taştan yapılan **skene** daha ayrıntılı bir yapıydı ve İ.Ö. V.YY. sonunda iki katlı olarak inşa edildi. Üst kata **episkenion** adı verildi. Burası sahne araçlarının ve vinçlerin kullanımı için yapılmıştır. (Koner ve Guhl, 1994: s. 424-430) Tiyatro dinsel törenlerden doğmuş, sonra dinden bağımsızlaşarak ayrı bir sanat haline gelmiştir. Kökeninde, ilkel insanın doğa olaylarını kendi bedensel hareketleriyle simgesel olarak temsil etme çabaları yatar. Doğaya öykünme kuramına göre, tiyatronun en önemli ögesi kılık değiştirmedir.

B. ESKİ YUNAN DRAMASI

Drama kelimesi Yunanca “yapıyorum, oynuyorum” anlamına gelen **drao** fiilinden gelmektedir. Drama, tragedya, komedy ve saturayı içermektedir. Tiyatro ilk kez İ.Ö 6. yüzyılda Yunan toplumunda dinsel törenlerden ayrılarak ayrı bir sanat türü haline geldi; dinsel ya da pratik ölçütlerle değil, estetik ölçütlerle değerlendirilen bir oyuna dönüştü. Yunan toplumunda tiyatronun öncülü, şarap, bereket ve bitkiler tanrısı Dionysos'u kutsamak için yapılan **Bakkhanalia** şenliklerinde bir koronun söylediği **dithyrambos** şarkılarıydı. (Albrecht, 1997: s. 90) Koro, bu şarkılarda, farklı kişilerin konuşmasını canlandırmak için söz ve tavır değişikliğinden yararlanıyordu.

Komedy İ.Ö 486'dan başlayarak Atina'da Lenia kış şenliğinde yapılan yarışmalarla yaygınlık kazandı. Yunanca **komos** sözcüğünden türeyen komedy, Dionysosçu kökenlerine tragedyadan çok daha bağlı kaldı. İ.Ö 6. yüzyıldan sonra Yunan egemen sınıfları arasında gözden düştüğü halde köylülerin ve yoksul halkın yaşamında önemini koruyan soytarılık, hokkabazlık ve bahar ayinleri gibi öğeler, komedyada önemli yer tutuyordu. Dili de konuşma diline yakındı. Eski Komedy'nin en büyük temsilcisi Aristophanes'in oyunları, siyasal ve toplumsal yergicilikleriyle ahlaki bir görev de üstlenmişlerdir. Euripides'in İÖ 406'da ölümünden ve Atina'nın İ.Ö 404'te yenilgisinden sonra tragedya iyice geriledi ve komedy en popüler tür haline geldi. İ.Ö 320'den sonra, Büyük İskender döneminde ortaya çıkan Yeni Komedy

eskisinden oldukça farklıydı. Mitolojik öğelerin yerini genç Atinalıların erotik serüvenleri ve aile yaşamları almış, eski şen, cümbüşlü ve grotesk üslup da daha gerçekçi ve yumuşak bir anlatıma dönüşmüştür. Bu dönemden günümüze yalnızca Menandros'tan bazı parçalar kalmıştır.

Eski Yunan tiyatrosunun önemli bir özelliği de halkın katılımının çok olmasıdır. Eski Yunan oyunları, Sophokles'in tragedyalarıyla teknik yetkinliğe ulaşmıştır. Sophokles oyunlarında dekor kullanan ilk tiyatro yazarıdır. Aiskhylos, Sophokles ve Euripides konularını mitolojisinden alan oyunlar yazmıştır. Bu üç yazar, sonradan Aristoteles'in *Poetika* adlı yapıtında belirlediği kurallara uygun oyunlar yazmışlardır. Bu kurallardan biri zaman, yer ve eylemde birliktir. Eski Yunan komedisinin tanınmış yazarlarından Aristophanes, oyunlarında dönemin siyaset adamlarının ve düşünürlerinin yanlış tutumlarını alaya almıştır. (Price ve Kearns, 2003: s.169–174)

C. ROMA TİYATROSU

Roma, kendine has ayrı bir tiyatro yaratmaktan çok Yunan tiyatrosuna öykünmekle yetinmiştir. Bununla birlikte, Roma toplumunun fazla estetik kaygı taşımayan ama belli bir canlılığı olan yöresel bir oyun geleneği de vardır. Bunlardan biri, yöresel hasat şenlikleri ve evlilik törenlerinde hokkabaz-oyuncu-şarkıcıların söylediği ve belli bir temsil öğesini de barındıran **carmina Fescennina** idi. Güney İtalya'da doğan ve İ.Ö 3. yüzyılda Roma'da yaygınlaşan bir başka yöresel türde **fabula Atellana** idi (Schlegel, 1904: s. 200–212).

Fescennina ezgileri halk tarafından oynanan gülünç oyunlarla birleşince **satura** adı verilen kaba çizgili kısa güldürüler ortaya çıktı.

“Diomedes der ki ‘Günümüzde satir, Romalıların yazdıkları hiciv ve taşlama konulu, Lucilius, Horatius ve Persius tarafından yazılmış olan şiirlere verilen isimdir. Daha önceleri Ennius ve Pacuvius tarafından yazılan birçok parçadan oluşan şiirlere satir denirdi. **Satura** kelimesi, **satyros** adından türemiştir, çünkü bu şiir birçok jest, ağdalı cümleler ve **satyros**’ların hareketlerini içerir.’(Keil, 1961: s.485)”. (Beare, 1950: s. 18–20)

Ya da **satura** kelimesi, eskiden insanların tanrılara tapınırken sundukları her türden ilk mahsul meyvenin konulduğu bir tabaktan türemiştir.

Sonunda **satura** kelimesi halktan insanları isimlerini belirtmeden hicvetmek olarak adlandırılmıştır. Böylece şiirlerde belirtilen hicivlerde, kimse suçlu durumuna düşürülmüyor, rahatsızlık duymuyor ve düşmanca bir tavır sergilemiyordu (Beare, 1950: s. 18–20).

Modern bir filolog olan L.R. Palmer **satura** kelimesinin, Etrüskçe bir kelime olan ‘konuşma’ dan türediğini belirtmiştir (Palmer, 2001: s. 48).

Bir Yunan oyununu Latinceye çevirerek Roma'ya Yunan tiyatrosunu getiren kişi Yunanlı Livius Andronicus'tur. İlk Romalı oyun yazarı olan Naevius, **fabula palliata** adı verilen türün de kurucusudur. Naevius, eserlerinde dilini güzel kullanması ile öne çıkmıştır. İ.Ö 2. yüzyılda Roma tiyatrosunun en önemli iki temsilcisi, Plautus ve Terentius, Yunan Yeni Komedyası'nı, Roma toplumuna uyarladı. Roma tiyatrosu en baştan beri, halkın basit ve kaba zevklerine hitap ediyordu.

Roma tiyatrosunun iki büyük komedyacı yazarı Plautus'un ve Terentius'un, Atina Yeni Komedyası'ndan aldıkları konuları Romalının günlük yaşantısına, aile ilişkilerine uyarlamalarındaki amaç, seyirciye kendi öz yaşantısını göstermek, bu sayede eğitmek ve güldürmektir.

Ç. ESKİ ROMA'DA KOMEDYANIN ORTAYA ÇIKIŞI

Komedyacı, nazım ya da nesir şeklinde yazılmış ve amacı seyirciyi güldürmek olan tiyatro eseridir. Kişiler gülünç durumlara sokulur, çağın örf ve adetleriyle ya da insanın kusurlarıyla alay edilir. Komedyanın alanı klasik teknik ve üsluplarla yazılmış olanlardan kaba farslara, soytarıca oyunlara, tuluata ve modern skeçlere kadar yayılır. Teması da genellikle sosyal ve siyasi eleştirilere, erotik yaşayışa ve günlük hayattaki saçmalıklarla alay edilmesine dayanır.

“Drama, orijini dolayısıyla neredeyse evrensel bir din haline gelmiştir. (Duff, 1953: s. 114)” Komedyanın ve tragedyanın kökeni Dionysos şenliklerine dayanır. Büyük Dionysia şenliklerinde **dithyrambos**'tan başka **komos** diye adlandırılan neşeli bir gezinti alayı vardı. Bu gürültülü kalabalık kırlarda dolaşır, şarkılar söyler ve

gördüklerine sataşırđı. Ayrıca sepetler içinde Dionysos'a adanacak kurbanlar taşınır ve üremeyi, bolluğu simgeleyen heykel büyüklüğünde bir **phallos** yer alırdı.

Komedyada da tragedyada gibi dini inançlardan doğmuştı. Cümbüş ve sarhoşluk, şaka ve saldırganlık Grek Komedyası'nın temelinde olan kavramlardı. Bu yüzden oyuncular gülünç, abartılı biçimlere girer ve gülünç görünüşlü **phallos**'lar takarlardı.

Komedyada kelimesinin etimolojisi de **komos** ve **ode** (şarkı) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

D. KOMEDYANIN YAPISI

Antikçağ'da bir komedyanın yapısının birbiriyle bağlantılı beş ayrı bölümden oluştuğu görölmektedir.

İlk bölüm olan **prologos** oyunun genel görünüşünü özetleyen bölümdür. İki oyuncu oyun başlamadan önce olayların geçeceği çevreyi seyirciye tanıtır ve oyunun kısa bir özetini sunar.

Parodos giriş şarkısını söyleyen 24 kişilik koronun sahneye çıktığı bölümdür. Bu koronun giysileri ve hareketleri gülünç ve abartılıdır. Koro, oyun bitene kadar sahnede kalır.

Üçüncü bölüm olan **Agon** karşıt fikirli iki oyuncunun tartıştığı bölümdür. Şair burada kendi düşüncesini yansıtır. Bölümün sonunda şairin düşüncesini savunan kişi üstün gelir.

Parabasis oyuncular çıktıktan sonra koronun seyircilerle konuştuğu bölümdür. Bu konuşma oyunun konusuyla ilgili değildir. Toplumsal ve siyasi konularda seyircilerle atışırlar.

Oyunun son bölümü olan **Eksodos**'ta koro ve oyuncular sahneyi terk ederler. Dionysos törenlerindeki gibi bir curcuna başlar.

E. KOMEDYANIN DÖNEMLERİ

Attika komedyasının tarihinde birbirinden ayrı özellikler gösteren üç dönem gözlemlenmektedir: Eski Komedyada, Orta Komedyada, Yeni Komedyada.

Eski Komedyya: Attika Komedyyası'nın İ.Ö 400'e kadar süren dönemidir. Kişisel, siyasi ve mitolojik konuların hicvedildiği konular işlenir. En önemli şairi Aristophanes olup kırka yakın eseri günümüze kalmıştır. Eski Komedyya'daki karakterler efsanelerdeki gibi geleneksel mitlerden türemezler. Onlar şairin hayal gücü ile oluşturulmuş gülünç tiplerdir. Eski Komedyya'da komik hareketler, cinsel şakalar bulunur. Bununla beraber bu tarz, farsın ötesine geçer. Siyasi ve toplumsal hiciv Eski Komedyya'nın tipik özelliğidir. Atinalıların bizzat kendileri de alay ve eleştiri konusu olur. Eski Komedyya'nın dili, gülünç etki yaratmak için tragedyanın yüksek ve ağdalı tarzını taklit eder.

Orta Komedyya: Bu dönem Peloponnesos Savaşı'nın bitiminden Atina'nın Makedonyalı Philippos tarafından ele geçirilmesine kadar uzanır; yani İ.Ö 400'e kadar sürer. Bu dönemin komedyasında gündelik hayata doğru eğilim başlamıştır. Gelenekler, sosyal durumlar ve tipler tasvir edilir. Eski ve Orta Komedyya arasında çok kesin bir çizgi yoktur. Orta Komedyya üç temel noktada eskisinden ayrılır: korusu yoktur, halk karakterleri konu edilmez ve güldürü nesnelere, kişisel yerine genel, siyasi yerine edebidir. Favori temalar, dönemin edebi ve toplumsal özellikleri ile ünlü felsefe akımları olmuştur. Toplumsal konularda kişiler yerine sınıflar eleştirilmiştir. Özellikle fahişeler, asalaklar, sefahat hayatı sürenler ve kendini beğenmiş aşçılar Orta Komedyya'nın vazgeçilmez karakterleriydi.

Yeni Komedyya: Komedyanın bu dönemi Makedonyalıların saltanatı boyunca İ.Ö 260 yılının sonuna kadar devam etti. Attika komedyasının bu döneminin yazarları Roma'nın komedyya yazarları Terentius ve Plautus tarafından da örnek alınmıştır. Bu dönem içerik olarak Orta Komedyya'nın devamı niteliğindedir. En önemli özelliği asker, aşçı, asalak, köle gibi karakterler yaratmasıdır. Konular genellikle aşk ve entrika üzerine kuruludur. Önce bu konular sergilenir sonra da düğüm çözülür. Oğlunu çapkınlıkları ve akılsızca hareketlerinden dolayı azarlayan bir baba, sonunda aynı duruma kendi düşer. Yeni Komedyya, eski Atina toplumunun en göze çarpan özelliklerini gösterir. Toplumun ahlaki zayıflıklarını komik biçimde sunar. Yeni

Komedyanın yazarları içinde en belli başlıcaları Philemon, Diphilos, Poseidippos, Apollodoros ve özellikle Menandros'tu.

Yeni Komedyanın diğerk yazarlarına göre hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğumuz Menandros (İ. Ö. 342–292), toplum hayatı ve kültür konularıyla ilgilenmiştir. Menandros'un oyunlarını, Aristophanes'le karşılaştırdığımızda 4 önemli fark ortaya çıkar:

1. Eski komedyada izlenen **parabasis** bölümü tamamen ortadan kalkmıştır.
2. Koronun görevi hemen hemen yok olmuştur.
3. Konuşma örgüsü yine manzum olmakla beraber araya curcunabazların şarkıları ve dansları eklenmiştir.
4. Euripides'in başlattığı **prologos** (öndeyiş) ya ilk başa ya da birinci sahneden sonra kullanılmak üzere komedyaya sokulmuştur. Menandros herşeyden çok kadın ile erkek arasındaki aşk temasını işlemiştir. Oyunlarında, para ve saygıdeğerlilik mutlu son için yeterli şartlardır (Arnott, 1975: s. 7–9; 13; 21).

I. ROMA KOMEDYASI ve PLAUTUS

A. ROMA KOMEDYASI

İ.Ö III. yüzyıldan itibaren, sonradan Helenistik olarak adlandırılan Yunan kültürü, Yunan sanatlarını ve düşüncelerini dünyanın dört bir yanına götürdü. Romalılar da Yunan kültüründen büyük ölçüde etkilendiler ve Yunan edebiyatının varlığını derinden hissetmeye başladılar. Yunanlılar çok akıllı ve konuşkan insanlardı. Bu yüzden komedyaya yazmak için doğuştan yeteneklilerdi. Dilleri de bu tür şeyleri yazmak için çok esnek ve kullanışlıydı fakat Romalılar yapıları gereği daha sistematik ve savaşçı ruhlulardı. Komedyaya hiç de hoş bakmıyorlardı, dilleri de buna pek müsait değildi, daha çok dram ile ilgileniyorlardı. Ne var ki Osklar'ın sahneye koydukları **fabula Atellana**'lar Yunan komedyaları gibi karmaşık yapılı ya da zor anlaşılır değildi, diyalogları daha basitti, yan karakterler ve ana karakterler vardı (Matthews, 1912: s. 74–106)

Karakterlerin kıyafetleri de Yunan eserlerinden alınmıştı. Komedyalardaki başoyuncular **pallium** denen tuniklerden giyerdi. Zenginler renkli elbiseler, yaşlı erkekler beyaz, genç erkekler ise mor giyerdi. Asalaklar gri, askerler askeri kıyafetler, köleler mat renkli tunikler, kadınlar beyaz veya sarı süslü kıyafetler giyerlerdi. Komedyalarda sandalet, tragedyalarda ise potin giyilirdi. Aktörlerin başlıca araçları arasında peruklar ve maskeler vardı. Yaşlılar için beyaz, gençler için siyah ve uşaklar için kızıl peruk kullanılırdı. Kadın rolleri ise geç tarihlere kadar erkekler tarafından oynandı. Tiyatroda kullanılan esas kostüm **khiton**'du; boyundan ayak bileklerine kadar dökülüyordu. **Khiton**'un üzerine bir pelerin atılırdı. Bu pelerin uzunsa **himation**, kısaysa **klamos** adını alırdı. Bunlar da parlak renklerle süslenirdi. Renkler simgesel olarak kullanılıyordu. Koyu renkler acıyı, açık renkler sevinci simgeliyordu. Kraliçeler mor rengin egemen olduğu kostümler giyiyorlardı. Böylece daha ilk başta renklerle, oyun kişilerinin karakterleri de ortaya konmuş oluyordu. (Duff, 1953: s. 116)

Roma Komedyası'nın en büyük yazarlarından Plautus'un eserlerindeki kadın karakterleri incelemeye önce kendisinin yaşamına, eserlerini yaratırken etkilendiği öğelere bakmak gerekir.

B. TITUS MACCIUS PLAUTUS (İ.Ö. 250-İ.Ö. 184)

Plautus İ.Ö. 250 yılında bir Umbria kenti olan Sarsina'da doğmuştur. Gençken Roma'ya gelmiş, tiyatrolarda marangozluk, sahne teknisyenliği gibi işler yaparak geçimini sağlamıştır. Ana dili bir Kelt lehçesi olan Umbria dilidir. Sarsina, Tarentum Savaşı ile Pön Savaşı sırasında kurulan Arminium'a yakın olduğu için Latin dilini de genç yaşta öğrenmiştir. Bir dönem çok zengin olmuş ancak deniz aşırı ticarete kalkışınca iflas etmiştir. Roma'ya dönmüş ve bir değirmencinin yanında çalışmaya başlamıştır. Parasız kaldığı bu dönemlerde, yoksulluktan kurtulmak için komedyaya yazmaya ve oynamaya başlamıştır. Yunancayı öğrenmiş, Yunan komedyaya ve şiir tekniğine çalışmıştır. Gezileri sırasında Yunan tiyatrolarını inceleme fırsatı bulmuştur.

Plautus, Yunan Yeni Komedyası'nın en büyük şairi Menandros'u örnek almıştır. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, Yeni Komedyada gündelik olaylar, sıradan tipler ve onların yaşamı konu edilirdi. Plautus, çağının insanlarını anlatırken her zaman her yerde rastlanabilecek insanların, yaşayış biçimlerinin, komik, zayıf, iyi, kötü yönleriyle insanın tasvirini yapar (Köhler, 1930: s. 5-6).

Plautus'un eserlerinde olay Yunanistan'da, çoğunlukla da Ephesos ve Atina'da geçer. Karakterler de Romalı değil Yunanlıdır. Yasalar, gelenekler, bayramlar Yunanlılara özgüdür. Oyunlarında hiçbir Romalı, hicvedilme korkusundan dolayı, Romalı gibi gösterilmez. Elimizdeki yirmi oyunun tamamı boyunca abartılı ifadelerle süslenmiş kaba ve müstehcen Romalı espri yeteneğini görürüz. Plautus'un bu özelliği kendi toplumunda başarıya ulaşmasının sebebidir.

Eserlerinde çoğunlukla saygıdeğer bir aileden gelen ve çılgın bir yaşam süren bir delikanlı olur; çoğu zaman borçları vardır ve güzel fakat kendisine uygun olmayan bir hizmetçi kıza ya da fahişeye âşık olur. Önlerine evlenmelerini önleyen pek çok engel çıkar. Ancak efendisine sadık ve türlü düzenler çeviren bir köle gençlere

yardımlı eder. Pek çok maceranın ardından kadının özgür soydan olduğu anlaşılır, oyun evlenme ile sona erer.

Plautus'un eserleri, tüm Avrupa dillerinde beş yüzden fazla komedi için temel olmuştur. İngiliz Komedi, şekil olarak Plautus'un komedisine benzer. Bu komedinin ruhunun çoğu, kurnaz köle, kibirli yaşlı efendi ve onun aptal âşık oğlundan oluşur. Fransız yazar Molière'in eserleri de yapısı ve karakterleri açısından Plautus'unkilerle aynıdır. Özellikle *Cimri* adlı eseri Plautus'un *Aulularia* adlı eserine çok benzer.

Yeni Komedyada Atinalı aşçılar, savaşlarda zengin olmuş övüngen askerler, aracı kadınlar, kapatmalar, fahişeler, dalkavuklar önemli rol oynarlar. Oyunların başında eserin konusunu, olayın geçtiği yeri bildiren **prologos** (öndeyiş) vardır. Müzik, oyunlar için çok büyük önem taşır. Lirik parçalar, şarkı söylenen bölümler diyaloglardan fazladır. Şarkı ve danslar oyunun içine sokulmuştur.

Plautus'un komedyalarında da köle ve fahişe tiplmesi çok büyük rol oynar. Zeki köleler, düzen kurarak efendilerine yardımlı ederler ve sevdikleriyle evlenmelerini sağlarlar. Köleler, alaylı sözler ve kelime oyunları ile başkalarını komik duruma düşüren, oyunun komik unsurlarıdır. Efendilerine son derece sadıktırlar. *Aulularia*'daki Strobulus, *Bacchides*'teki Chrysalus, *Epidicus*'teki Epidicus, *Miles Gloriosus*'taki Palaestrio zeki ve düzenbaz köle tipine örnektirler. *Amphitryon*'daki Sosia, *Miles Gloriosus*'taki Sceledrus, *Rudens*'teki Scepornio ise zevkine düşkün köle tipleridir. *Mostellaria*'daki Tranio, kendisini efendisine adanmış, onun için her fedakârlığı yapan köle tipidir.

Fahişe tipleri de çeşitlidir. *Bacchides*'teki çifte Bacchisler, *Miles Gloriosus*'taki Philocomasium, para için her şeyi yapan, zeki ve istediğini elde etmesini bilen fahişe tipleridir. Sevddiği adama bağlı, yalnızca onun olmak isteyen fahişe tipleri ise *Mostellaria*'daki Philematium, *Curculio*'daki Planesium, *Cistellaria*'daki Selenium'dur. Bunların yanı sıra eskiden fahişe olan yaşlı kadınlar da vardır. *Mostellaria*'daki Scapha, *Curculio*'daki Laenea bunlara örnektir. Kadın ticareti ile geçinen erkeklere örnek de *Curculio*'daki Cappadox'tur.

Plautus'un komedyalarında kölelerden sonra oyuna neşe katan gülünç tipler asalaklardır. Asalaklar, özgür olmalarına rağmen zenginlere dalkavukluk yaparak yaşarlar. *Miles Gloriosus*'teki Artotrogus, efendisinin yapmadığı yiğitlikleri anlatır,

buna gerekçe olarak da midesine olan düşkünlüğünü gösterir.

Asker tipleri ise adlarından da anlaşılacağı üzere övünge tiplerdir. *Miles Gloriosus*'taki Pyrgopolinices, *Bacchides*'de Cleomachus, *Curculio*'da Therapontigonos bu tipe örnektirler (Fort ve Kates, 1935: s. 22).

Plautus'un oyunları konularını günlük hayattan ve sıradan insanlardan alır. Düzenbaz kadın satıcıları, paragöz fahişeler, şehvet düşkünü gençler ve yaşlılar, ezilen anneler ve eşler, kurnaz köleler Plautus'un oyunlarının başlıca karakterleridir. Kazandığı büyük başarı, çağının yazarları olan Naevius ve Ennius'un aksine kendini tek bir dala, komediye adanmasından kaynaklanmıştır (Beare, 1950: s. 63).

Plautus, Yunan komedyası şairi Philemon'unun oyunlarından etkilenmiştir. *Mercator* adlı eserini onun *Emboros*, *Mostellaria*'yı *Phasma* ve *Trinummus*'u da *Thesaurus* adlı eserlerinden esinlenerek yazmıştır. *Asinaria* için Demophilos'un *Onagos* adlı eseri örnek olmuştur. Diphilos'un Plautus üzerindeki etkisi son derece güçlüdür. *Casina* için onun *Kliroumenoi*, *Rudens* için *Pera*, *Miles Gloriosus* için *Airesteikhis* adlı eserlerinden esinlenmiştir. Menandros'un *Adelphoi* adlı eseri *Stichus*, *Dis Exapaton*, *Bacchides* için *Karkhedonios*, *Poenulus* için kaynak olmuştur (Duff, 1953: s. 123–124).

Plautus'un eserlerindeki **prologos** (öndeyiş), Yunan komedyasındaki **parabasis**'ten alınmıştır. **Prologos** oyunun konusu, doğası ve dönemin toplumsal ve tiyatral durumu hakkında izleyiciyi bilgilendirir. *Captivi*, *Casina*, *Menaechmi* ve *Poenulus*'ta **prologos** vardır. *Bacchides*, *Epidicus*, *Mostellaria*, *Persa* ve *Stichus*'ta **prologos** yoktur. *Asinaria*, *Aulularia*, *Mercator*, *Rudens*, *Trinummus* ve *Truculentus*'un **prologos**'ları ise muhtemelen otantikdir ya da gerçekten Plautus tarafından yaratılan karakterlere dayanır. *Cistellaria* ve *Miles Gloriosus* da açılış sahnesinin ardından tamamen **prologos**'lara dayanan oyunlardır (Duff, 1953: s. 120).

Halkın basit ve kaba zevkine hitap eden bu oyunlar muhteşem bir sanat eseri olmayabilir ama her zaman için eğlencelidir.

Plautus, daha çok bilinen **Atellana** farsını işlemektense, Yunan Komedyası'ndan faydalanmayı tercih etmiştir. Oyunları, yerel İtalyan draması, Helenistik kültür ve Menandros'un eserlerinin açık saçık bir güldürü temasıyla karıştırılmış halini gösterir. Böyle bir durumda etkili komedyası yapmanın fırsatlarından faydalanmak da Plautus'un dehasının en iyi belirtisidir (Bellinger, 1927: s. 82–84).

II. ESKİ ROMA TOPLUMUNDA KADININ DURUMU

A. ESKİ ROMA'DA KADININ YASAL DURUMU

Eski Romalılar'da eşitlik kavramı yoktu. Vatandaşların, vatandaş olmayanların, özgür doğanların, azatlıların, kölelerin, babanın, çocukların, erkeğin ve kadının kanun önündeki durumları birbirinden farklıydı.

Geleneklere göre, ailenin servetinin tamamının denetimi bir kişiye bırakılırdı. Aile üyelerinin kendileri için değil tüm aile için çalışmaları beklenirdi. Aile birliğini sağlamanın en iyi yolunun, sadece ekonomik değil hayatın her alanında ailedeki bir kişiye otoriteyi vermek olduğuna inanılırdı. O kişiye, **paterfamilias** denirdi. Kanunlar önünde **Paterfamilias**'ın aileyi denetim hakkı kesindi. Bir genç kızın evlenirken eşine götüreceği drahoma gibi aile içinde alınacak ekonomik kararlar ondan sorulurdu.

Paterfamilias, evli ya da bekâr, çocuklu ya da çocuksuz kendisinin bir **paterfamilias**'a itaate borcu olmayan her hangi biri idi. (bir baba, büyükbaba, vb...). Bir **materfamilias** da çocuklu ya da çocuksuz herhangi bir evli veya dul kadındı. Cumhuriyet dönemindeki bir kadın, evlilikle babasının otoritesinden veya **paterfamilias**'ından kocasının otoritesine yani **paterfamilias**'ına girerdi.

Roma 'da zina, tüm eski dünyada olduğu gibi, evli bir kadın ile onun kocası olmayan bir erkek arasındaki cinsel ilişki olarak tanımlandı. Cumhuriyet döneminde bir koca zina yaparken yakalarsa, eşini öldürebilirdi; eşinden boşanmaya mecbur edilirdi.

Kartacalılar tarafından İtalya'nın istilası ve yabancılarla yapılan savaşlar, cumhuriyetin son yüzyılında kadınların konumunda birtakım sosyal değişimlere neden oldu. Kocaları savaş nedeniyle uzakta iken pek çok kadın, ailesinin malını ve işini yönetmek zorunda kaldı. Eşleri savaşlarda ölüp, drahomalar ve ailenin tüm varlığı kendilerine geçince, kadınlar daha büyük yetki elde ettiler. Ailelerinin otoritesinin altında kaldılar ama bu otoritenin etkisi azalmıştı. Kadınların maddi imkânları artınca daha fazla özgürlüğe kavuştular.

Roma'da evlilik kurumu bugün anladığımızdan oldukça farklı, hiçbir kamusal güç tarafından onaylanması gerekmeyen bir olguydu. Günümüzdeki gibi belediye

başkanı ya da bir din adamının onayına gerek yoktu. Evlilik sözleşmesi yerine drahoma sözleşmesi yapılırdı. Bu evliliklerden doğan çocuklar babalarının adını yürütür ve doğal mirasçısı olurdu. Boşanma durumunda kadın evlenirken getirmiş olduğu drahomasını götürür ancak çocuklarını babaya bırakırdı.

Kadınların kültürel ve entelektüel hayata nasıl karıştığını öğrenmek zordur. Halk için bir eğitim sistemi yoktu ve bir öğretmene sahip olmak büyük ölçüde lükstü. Özel öğretmenler ancak varlıklı aileler tarafından tutulabiliyordu ancak kent ve kasabalarda temel yazım kurallarını öğreten öğretmenler bulunurdu. On iki yaşına gelen erkek çocukları aileleri varlıklı ise eğitimlerini sürdürebiliyorlardı. Kız çocukları ise ailelerinin tuttuğu bir öğretmen tarafından okutuluyorlardı. Stoacı filozofların kadınların eğitime sempatik bakmasına rağmen, kızların erkeklerle birlikte yüksek öğrenim görmesine izin verilmedi çünkü on iki yaşına gelmiş bir kız çocuğu evlenme yaşına gelmiş demektir ve çoğu da o yaşlarda evlendirilmiş oluyordu Roma'da kızlardan daha çok erkek çocuklara değer verilirdi. Fakir aileler, küçük kızlarını drahoma ödemekten kaçınmak için bazen köyde terk ederlerdi. Karısının kendisine ihanet ettiğini düşünen bir baba da çocuğunu sokağa atabilirdi. Kız bebeklerin ölmesine izin verme uygulaması, yeni doğan kız çocuklarının katledilmesini de beraberinde getirdi. Bu uygulama miladi tarihten sonra da devam etti ve kadın nüfusuna büyük darbe vurdu. Bir kadının hamile olması o devirde tehlikeliydi. Mezar taşları tahmini yaşam süresinin erkekler için 46 kadınlar için 34 yıl olduğunu gösterir. Çünkü kadınlar doğum sırasında sık sık ölüyorlardı (Aries ve Duby, 2006: s. 21–107).

Romalı aristokrat kadınların siyasette sözü geçti fakat onlar erkekler gibi yargıç, senatör veya asker olarak görev yapamadılar. İmparatorluk boyunca, imparatorların eşleri kadınların diğer kadınlara nazaran daha fazla güce sahip oldu.

Örneğin Augustus'un eşi Livia, 51 yıllık evliliği boyunca kocasına her zaman tavsiyelerde bulundu. O, kendisini kocasına ve ailesine derin bir bağlılıkla adadı ve iffet, alçak gönüllülük, tutumluluk ve sadakat gibi Romalı evli kadınının erdemlerini açıkça gösterdi.

Bazı kaynaklar Livia'yı, kötü ve perde arkasında entrikalar çeviren bir güç gibi gösterse de, eşinin önemli kararlarında rol oynadı. (Hurley, D., An Online

Encyclopedia of Roman Emperors, 2006; (Çevrimiçi) <http://www.roman-emperors.org/livia.htm>).

Romalı kadınların güce sahip oldularsa da bu ya miras edindikleri mülklerden ya da eşlerinin konumundan gelen bir güçtü. Bu zenginlik ve itibara rağmen Romalı kadın kendi adına imparatorluk yönetemedi. Roma'da erkekler siyasi gücü tamamen kendi ellerinde tuttular, kadınlar ise buna yalnızca dolaylı yoldan sahip olabildiler.

B. ROMA'DA KADINLAR VE KÖLELİK

Kadınlar da tıpkı erkekler gibi pek çok şekilde köle olarak kullanıldılar. Kadın oldukları için erkeklerin yaptığı ağır işlerden muaf tutuldukları da maruz kaldıkları tehlikeler oldukça fazlaydı. Asırlar boyunca kadın ve erkek köleler alınıp satıldılar. Kölelere, tüm köle toplumlarında olduğu gibi son derece acımasızca davranıldı.

Yoksul vatandaşlar da borçlarını ödeyemeyince, ailelerinin tüm üyeleriyle beraber köle olurlardı. Roma'daki istenilmeyen çocuklar özellikle kızlardı ve doğduktan sonra terk edilirdi: Çoğu, yoldan geçenler tarafından alınır ve köle olarak satılırdı.

Erkekler ve kadınlar zincire vurulur ve dayak tehdidi altında ölümüne çalışırlardı. Roma'daki pek çok köle gladyatör olarak dövüşüp ölmeleri için yetiştirilirdi. Kölelere son derece acımasız davranan Romalılar, sağlıklı bir köleye yaptırabildikleri çok daha fazla iş olduğunun farkına varınca onlara iyi davranmaya başladılar. Kölelerin farklı ve tek tip kıyafet giymesi hiçbir zaman istenmedi çünkü sayılarının ne kadar çok olduğunu anlayıp isyan çıkarmalarından korkuldu.

Kölelerin, özellikle de kadın kölelerin günlük hayatı hakkında elimizdeki bilgiler maalesef onların sahiplerinden kalmadır. Şartlar, efendilerinin insanlığına göre değişirdi. Zenginlerin evinde çalışan köleler diğerlerine nazaran daha rahat bir hayat sürerdi.

Zengin sınıftan Romalı bir ailenin onlarca kölesi; orta sınıftan bir ailenin ise iki veya üç kölesi vardı. İşçi sınıfından birinin bile bir kölesi vardı. Kadın köleler genellikle hizmetçi olarak çalıştı. Bazen de evin hanımının özel yardımcısı idiler. (Aries ve DUBY, 2006: s. 65–76).

Bir kadın köle, kendi özgürlüğünü satın almak yerine, kocasının veya oğlunun özgürlüğünü satın alabilirdi. ("Koca" yanlış tanım olur; esirler, yasal olarak evlenemezdi ve çocuklarına mülk bırakamazdı). Köle statüsü, anneden çocuğa geçerdi; Kadın kölenin çocukları da annesi gibi köle olurdu. Farklı sınıflardan ebeveynlerin çocukları, aşağı sınıf ebeveyninin yasal durumunu elde ederdi. Köle bir kadına özgürlüğü verilebilirdi. Fakat o özgür bir kadın değil azatlı olurdu çünkü köleler azat edildiklerinde vatandaş değil azatlı olurlardı. Azatlılar evlenebilirlerdi ve çocukları vatandaş olurdu.

Kölelerin özgür olması asla kabul edilmedi. Bir kısmı tezgâhtar ve zanaatkâr olarak çalıştırıldı bir kısmına da küçük araziler verildi. Azatlı erkek veya kadının eski efendisine sadık kalması, ihtiyacı olduğunda ona destek olması beklenirdi. (Gaius, *Institutiones* I, 84–86; 91; 160; (Çevrimiçi) http://web.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/Francogallica/ claudiano_fran.htm, 20 Eylül 2006)

Köle kadınların bir kısmı da fahişe olarak satılırdı. Kanunlar **equites**'in (Ticari sınıf) kızlarının fuhuş yapmasını yasaklıyordu. O zamanda, tıpkı şimdiki gibi yalnızca yoksullar çaresizlikten bu hayatı seçerdi veya buna mecbur edilirdi. (Pomeroy, 1975: s. 189).

Romalı kadınlar erkeklerle birlikte ticaretin pek çok alanında çalıştılar. Çamaşırcılık, hizmetçilik, kuş satıcılığı, terzilik, hemşirelik, dadılık, sütannelik ve ebelik de yaptılar. (Ebelere, Romalı hiyerarşisinde değer verilirdi ve soylu Romalıların yanlarında yaşayan bir ebesi vardı). Kadınlar aynı zamanda, müzisyen veya dansçı, çiçekçi veya şarap tüccarı olarak bu zengin uygarlığın pek çok sanayi kolunda da hizmet verdiler.

Özgür kadınlar için çiftçilik, mütevazı bir kazanç elde etme yoluydu. Elde ettikleri ürünleri Roma'nın fakir pazarlarında satarak geçiniyorlardı.

Pek çok kadın, imparatorluk askerlerinin eşiydi ve kocalarının yokluğunda yıllarca hayat mücadelesi verdiler. Onlar ufacık çiftlikleri sürerek, akrabaların da yardımıyla ailelerini geçindirmek için uğraştılar. Bir çiftçinin karısı kocasının yaptığı gibi, sabahtan akşama kadar çalışırdı; kadının çalışma alanı ev ve kocasının de tarla idi, her birinin işi yuvalarının ve çocuklarının ayakta kalmasını sağlamaktı.

Kadınlar Roma dininde uzun zaman önemli rol oynadı. Ocak Tanrıçası Vesta'nın rahibeleri olan Vesta bakireleri, Roma Forumu'ndaki Vesta Tapınağı'nda kutsal ateşi

yanık tutarlardı. Onlar, tapınağa yakın bir evde yaşarlar ve halk törenlerinde saygı görürlerdi. Bazı özel festival ve ayinler de kadınlara ayrılmıştı. (Guhl ve Koner, 1994: s. 511–513)

III. PLAUTUS'UN OYUNLARINDAKİ KADIN KARAKTERLER ÜZERİNE ÇÖZÜMLEME

Plautus'un günümüze kalan 20 oyununda (*Vidularia*'dan elimize fragmanlar kaldığı için sıralama dışı bırakıyoruz) 154 erkek ve 54 kadın karakter vardır.

Plautus, döneminin kadınlarının toplumdaki yerini eserlerinde aynı şekilde yansıtmıştır. Onun oyunlarındaki kadınları tanımlamak ve verimli bir şekilde sınıflandırmak dönemin toplum yaşantısını bize gösterecektir.

Raia'nın da belirttiği gibi, Plautus'un oyunlarındaki 54 kadını (adı geçen ama görünmeyen 7 kadını da sayarsak 61) belli başlı beş gruba ayırmak mümkündür:

1. **Puella**: Genç kız
2. **Matrona**: Evli kadın
3. **Meretrix**: Fahişe, kurtezan
4. **Ancilla**: Hizmetçi
5. **Anus**: Yaşlı kadın.

Oyunlarda, 11 genç kız (**puella**) (dördü görünmüyor); 13 evli kadın (**matrona**) (ikisi görünmüyor); 19 fahişe (**meretrix**) (birisi görünmüyor); 12 hizmetçi (**ancilla**) karakteri bulunmaktadır; yaşlı kadın (**anus**) kategorisinde de 5 karakter vardır.

Puella (genç kız), kendisine âşık olunan, genellikle zengin bir adamın kızı ya da kadın satıcısının eline düşmüş kız karakteridir. Bu karakter kendi içinde ikiye ayrılır. Birincisi, oyunda adı geçen ancak görünmeyen, ikincisi ise aslında özgür olarak doğmuş ancak sonra kaçırılarak kadın satıcısının eline düşmüş olan genç kızdır. Görünmeyen genç kız karakteri, Roma toplumdaki genç kızların durumunu ortaya koyar. Kız, babasının egemenliğinden kocasının kine geçer. Bekârken onun hakkındaki kararları babası, evliyken de kocası verir. Kişiliği, rızası ve varlığı oyunun gidişatını etkilemez. İkinci puella karakteri **meretrix** gibi görünse de aslında değildir. İçinde bulunduğu kötü duruma rağmen, namus ve şeref erdem olduğunu savunur.

Puella karakterinin olumlu şekli, kız evlat, gelin, genç kız olarak tasvir edilir. Olumsuz şekli ise güçlü, dişiliğini kullanan, açık sözlüdür. Oyunlarda **casta**, **pudica**, **innocens**, **virgo**, **libera** isimleriyle de anılır.

Plautus'un eserlerindeki **puella** karakterleri şunlardır:

Selenium: Plautus, *Cistellaria*

Planesium: Plautus, *Curculio*

Palaestra: Plautus, *Rudens*

Puella: Plautus, *Persa*

Telestis: Plautus, *Epidicus*

Matrona (evli kadın), ailesi için her türlü fedakârlığı yapan, kocasının çapkınlıklarını affeden, ailesini bir arada tutmak için elinden geleni yapan tipik bir **materfamilias** karakteridir. Güçlü, tuttuğunu koparan bir eş, anne ya da kız kardestir. Yeri geldiğinde kocasına ceza vermek için bir takım hilelere başvurmadan çekinmez ancak tüm bunları ailesinin iyiliği için yapar. Ailesine bağlılığı, eşine ve çocuklarına düşkünlüğü ile fahişenin zıt karakteri olarak tasvir edilir.

Olumlu şekli, eş, anne, kız kardeş, teyze, dadı iken olumsuz şekli kurnaz, cadaloz, dul, üvey anne, kayınvalidedir.

Univira, lanifica, morigera, oboediens, materfamilias, pia, bene merens, fidelis, infirma, imbecilla da diğer isimleridir.

Plautus'un eserlerindeki **matrona** karakterleri şunlardır:

Alcumena: Plautus, *Amphitruo*

Artemona: Plautus, *Asinaria*

Cleostrata: Plautus, *Casina*

Matrona: Plautus, *Menaechmi*

Dorippa: Plautus, *Mercator*

Eunomia: Plautus, *Aulularia*

Philumena ve Pamphilla: Plautus, *Stichus*

Meretrix (fahişe), Plautus'un oyunlarındaki üçüncü önemli kadın karakterdir. Kendi içinde **meretrix bona**, **meretrix mala** ve **lena** olarak üçe ayrılan meretrix karakteri, Plautus'un oyunlarının vazgeçilmez karakterlerinden biridir.

Meretrix bona, genç, tecrübesiz, saf ve güzel bir karakterdir. Sevgilisiyle evlenip, sadece onun olmak ister. Ona âşık delikanlı da özgürlüğü için gereken parayı bularak, satıcısının elinden kurtarır ve onunla evlenir.

Meretrix mala, beraber olduğu kişiyi maddi açıdan sömüren, lükse ve zevke düşkün meretrix karakteridir. Pahalı kıyafetler, mücevher ve parfümlerle sevgililerine hoş görünüp, istediklerini elde ederler.

Fahişe, Plautus'un oyunlarındaki kadın karakterlerin içinde en çeşitli ve en gerçekçi olanıdır. Oyunların genel komik havasına, eğlence, cazibe ve hareket katan bir karakterdir. Roma toplumundaki varlığının yadsınamaz oluşundan dolayı fahişe, oyunlardaki ilginç gelişmeler için çok uygun bir karakterdir.

Lena (satıcı kadın) karakteri, gençliğinde fahişelik yapmış ancak yaşlandığı için kadın satıcısı olmuştur. Genç fahişeye sevgilisini değil kendisini düşünmesini ve hayatını garanti altına almak için para bulmasını öğütler. Paranın sevgiden daha önemli olduğunu, genç meretrix'in yaşlanınca kendisine hak vereceğini söyler durur. Tek bir erkeğe bağlanmanın meretrix'e değil **matrona**'ya uygun olduğunu belirtir.

Meretrix karakterinin olumlu şekli, iyi kalpli, âşık, sevecen yani **meretrix bona**'dır. Olumsuz şekli ise ya beraber olduğu kişiyi sömüren, kötü niyetli **meretrix mala** ya da genelev işleten, yaşlı kadın satıcısı **lena**'dır.

Diğer isimleri, **domina, amica, puella, scortum, libertina, ancilula, meretricula**'dır.

Plautus'un eserlerindeki **meretrix** karakterleri şunlardır:

Philaenium: Plautus, *Asinaria*

Bacchis: Plautus, *Bacchides*

Gymnasium: Plautus, *Cistellaria*

Acropolis: Plautus, *Epidicus*

Erotium: Plautus, *Menaechmi*

Philocomasium, Acroteleutium: Plautus, *Miles Gloriosus*

Pasicompsa: Plautus, *Mercator*

Philematium, Scapha: Plautus, *Mostellaria*

Lemniselenis: Plautus, *Persa*

Phoenicium: Plautus, *Pseudolus*

Phronesium: Plautus, *Truculentus*

Anus (yaşlı kadın) karakteri diğer üç kadın karaktere göre geri planda kalan bir karakterdir. Genellikle yaşlı bir köle, tapınak rahibesi, dadı ya da **yaşlı lena** olarak görünür. Her durumda hanımına ya da efendisine çok sadıktır.

Ancilla (hizmetçi) genellikle hanımları fahişeler olan hizmetçi karakteridir. Hanımına sadık, gerektiğinde onunla birlikte türlü düzenler çeviren, becerikli biri olarak tasvir edilse de oyunlarda pek ağırlığı yoktur. (Raia, Ann R., Women's Roles in Plautine Comedy, (Çevrimiçi) <http://www.vroma.org/~araia/plautinewomen.html>)

Plautus'un eserlerini teker teker inceleyerek kadın karakterlerin her birini çözümlenmeye çalışabiliriz:

A. ÇÖMLEK (AULULARIA)

1. KARAKTERLER

Ocak Tanrısı: Öndeyişi söyler

Euclio: İhtiyar bir cimri.

Staphyla: İhtiyar halayık.

Eunomia: Megadorus'un kız kardeşi.

Megadorus: İhtiyar bir adam. Lyconides'in dayısı.

Strobilus: Megadorus'un kölesi.

Antrax: Aşçı

Congrio: Aşçı

Phrygia: Çalgıcı kız

Eleusia: Çalgıcı kız

Pythodicus: Bir köle.

Strobilus: Lyconides'in kölesi

Lyconides: Bir delikanlı. Megadorus'un yeğeni.

Phaedria: Euclio'nun kızı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Cimri bir adam olan Euclio'nun evindeki ocakta bir hazine gizlidir. Hazine, Euclio'nun dedesindedir. Dedesi, hazineyi Ocak Tanrısı'na emanet eder, oğluna dahi yerini söylemez. Ocak Tanrısı'na da gereken saygıyı göstermemektedir. Öldükten sonra oğlu da Ocak Tanrısı'na saygısızca davranır. O da hazineyi bulamadan ölür. Euclio da tıpkı dedesi ve babası gibi saygısız ve cimridir. Kızı Phaedria'nın kendisine gösterdiği saygının hatırına Ocak Tanrısı, Euclio'ya hazineyi buldurur. Böylece kızın evlenmesi için erkek tarafına vermesi gereken drahoma bulunmuştur. Ancak Euclio, hazinenin yerini kimseye söylememekte, çalınır korkusuyla yaşamaktadır.

Euclio, yaşlı halayık Staphyla'ya vurup hakaret etmektedir. Tek korkusu altınların yerini birinin öğrenmesidir. Staphyla, efendisinin bu hareketlerine bir anlam verememekte, Phaedria'nın hamileliğini düşünmektedir. Euclio, Staphyla'dan eve göz kulak olmasını isteyerek muhtarın halka dağıttığı bir kuruştan payına düşeni almaya gider. Bunu yapmazsa herkesin kendisinde hazine olduğunu anlayacağını düşünür.

Eunomia, kardeşi Megadorus'a evlenmesi için öğüt vermektedir. Yaşı geçkince, zengin bir kadın tanıdığını söyler. Megadorus her ne kadar evlenmek istememekte dirense de Euclio'nun kızı Phaedria'yı istediğini itiraf eder. Yoksul Phaedria'nın drahoma veremeyecek olmasının önemli olmadığını belirtir. Eunomia'nın onayı üzerine Euclio ile konuşmaya gider.

Euclio, Megadorus'un kızını istemesini şüphe ile karşılar. Megadorus'un hazinenin peşinde olduğunu düşünmektedir. Kızı için drahoma veremeyeceğini söyler. Megadorus düğün masrafının tamamını karşılayacağına kendisini ikna edince ona kızını verir. Ancak altınların yerini bildiğini düşünmektedir. Evine gidip Staphyla'yı altınların yerini söylediği şüphesiyle hırpalır.

Megadorus, düğün hazırlıkları için iki aşçı ve iki çalgıcı kızı Euclio'nun evine yollar. Euclio, bunların hırsız olduğunu sanıp evden kovar. Altın dolu çömleği kucağına alıp taşırken Megadorus ile karşılaşır. Megadorus, yoksul kızları drahomatsız almak gerektiğini anlatır. Drahomatsız evlenen kadınların kocalarına daha saygılı

olacağından, evliliğin masrafsız, huzurlu geçeceğinden bahseder. Euclio duyduklarından çok memnun olsa da Megadorus'un hazinenin yerini bildiği şüphesinden kurtulamaz. Altın dolu çömleği alıp Güven Tapınağı'na saklamaya karar verir.

Euclio, Güven Tapınağı'na hazineyi saklar ancak Lyconides'in kölesi Strobilus'un kendisini gördüğünü anlar. Hazineyi tapınaktan çıkarıp Kır Tanrısı'nın korusuna gömer. Kendisini takip eden Strobilus hazineyi çalar. Euclio, üzüntüsünden ne yapacağını şaşırılmış bir haldeyken Lyconides gelip kızı ile beraber olduğunu ve evlenmek istediğini söyler. Phaedria doğum yapar.

Lyconides, kölesi Strobilus'un çaldığı altınları alarak Euclio'ya teslim eder. Euclio kızı Phaedria'yı Lyconides'e verir. Altınları da drahoma olarak bağışlar.

Oyundaki kadın karakterler **Staphyla**, **Eunomia**, **Phrygia**, **Eleusia** ve **Phaedria**'dır. **Staphyla**, **ancilla** karakteridir. Yaşlı bir köledir. Efendisi Euclio'nun hakaretlerine ve dayığına maruz kalır. Çalışır, didinir onu memnun etmek için elinden geleni yapar. Efendisinin kızı Phaedria'nın hamile olduğunu gizler ve ona elinden geldiğince yardım etmeye çalışır:

“**Staphyla**: Noenum mecastor quid ego ero dicam meo
malae rei evenisse quamve insaniam,
queo comminisci; ita me miseram ad hunc modum
decies die uno saepe extrudit aedibus. 70
nescio pol quae illunc hominem intemperiae tenent:
pervigilat noctes totas, tum autem interdus
quasi claudus sutor domi sedet totos dies.
neque iam quo pacto celem erilis filiae
probrum, propinqua partitudo cui appetit, 75
queo comminisci; neque quicquam meliust mihi,
ut opinor, quam ex me ut unam faciam litteram
longam, <meum> laqueo collum quando obstrinxero.”

“**Staphyla:** Castor adına! Delilikten de öte bu bela için ne diyeyim?
Uydurabilirim bir şeyler; zavallı beni günde on kere böyle evden kovuyor.
Pollux adına! Bir çılgınlığa mı kapıldı bu adam bilmiyorum:
Bütün gece uyumuyor, üstelik bütün gün de
Tıpkı topal bir kunduracı gibi evde oturuyor.
Artık efendinin kızının iffetsizliğini de saklayamam; doğumu çok yakın,
Uydurabilirim bir şeyler; sanırım benim için en iyisi
Boynuma ilmeği geçirip uzun bir harfe (darağacına) asmaktan
Başka bir şey değil.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Eunomia, **matrona**'dır ve Megadorus'un kız kardeşidir. Evli olup olmadığı belli olmasa da, yaşça büyük olduğu için ailenin **materfamilias**'ıdır. Kardeşine evlenmesi için öğütler verir. Her zaman onun iyiliğini düşündüğünü açıkça ifade eder:

“**Eunomia:** Velim te arbitrari med haec verba, frater, 120
meai fidei tuaique rei
causa facere, ut aequom est germanam sororem.
quamquam haud falsa sum nos odiosas haberi;
nam multum loquaces merito omnes habemur,
nec mutam profecto repertam ullam esse 125
<aut> hodie dicunt mulierem <aut> ullo in saeclo.
verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
tibi proximam me mihi que esse item te;
ita aequom est quod in rem esse utrique arbitremur
et mihi te et tibi <me> consulere et monere; 130
neque occultum id haberi neque per metum mussari,
quin participem pariter ego te et tu me ut facias.
eo nunc ego secreto ted huc foras seduxi,
ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.”

“Eunomia: Bu sözlerimin ve sana bağılılığımın senin iyiliğin için olduğunu
Düşünmeni isterim kardeşim,
Gerçek bir kız kardeşe de bu yakışır.
Gerçi yalan söylemek istemem, bizi (kadınları) tiksiniç bulurlar;
Zira biz gevezeler buna müstahakız,
Gerçekten de ne bugün ne de ebediyen
Dilsiz kadın bulunmadığını söylerler.
Ama kardeşim şunu etraflıca düşün,
Sana en yakın benim, bana da sensin;
Birbirimizin iyiliğini düşünelim
Senin bana benim de sana danışmamız uygundur,
Ne gizli bir şey olsun ne de sessiz kalalım,
Her şeyi olduğu gibi paylaşalım.
Bu yüzden gizlice seni dışarı getirdim ki,
Senin ailevi meseleni konuşayım.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Kardeşi **Megadorus** da drahoma sahibi bir kadınla evlenmenin zararlarından bahseder: Drahoma getiren bir kadın, kocasının otoritesinden korkmaz, tersine ona hükmeder ve her zaman gururludur. Megadorus, kendisine eş olacak kadının iyi huylarını ve erdemlerini drahoma olarak getirmesini ister:

“Megadorus: Narravi amicis multis consilium meum 475
de condicione hac. Euclionis filiam
laudant. sapienter factum et consilio bono.
nam meo quidem animo si idem faciant ceteri
opulentiores, pauperiorum filias
ut indotatas ducant uxores domum, 480
et multo fiat civitas concordior,
et invidia nos minore utamur quam utimur,
et illae malam rem metuunt quam metuont magis,
et nos minore sumptu simus quam sumus.

in maximam illuc populi partem est optimum; 485
in pauciores avidos altercatio est,
quorum animis avidis atque insatietatibus
neque lex neque sutor capere est qui possit modum.
namque hoc qui dicat 'quo illae nubent divites
dotatae, si istud ius pauperibus ponitur?' 490
quo lubeant, nubant, dum dos ne fiat comes.
hoc si ita fiat, mores meliores sibi
parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt,
ego faxim muli, pretio qui superant equos,
sint viliores Gallicis cantheriis." 495

“**Megadorus:** Pek çok arkadaşına evlilik kararımı anlattım.

Yaptığımı akıllıca ve kararımı iyi buluyorlar.

Euclio'nun kızını övüyorlar.

Bence diğer zenginler de benim gibi yapsalar,

Fakirlerin kızlarını drahomatsız alsalar,

Şehir daha huzurlu olur,

Kıskançlığa şimdi olduğundan daha az maruz kalırız,

(kadınlar) kötü şeylerden şimdi korktuklarından daha çok korksunlar

Biz de şimdi yaptığımızdan daha az harcama yaparız.

Bu halk için en iyi olandır;

Birkaç açgözlü tartışma çıkarır buna

Doymak bilmeyen aç ruhları ne kanun tanır ne kimseyi dinler.

‘fakirlere bu hak verilirse, drahomalı zengin kızlarla kim evlenir’ derler.

Çeyizlerini yanlarına almadan evlensinler, böylesi yakışır.

Eğer böyle olursa, şimdi getirdikleri çeyiz yerine,

İyi huylar edinirler,

Atlardan pahalı olan katırlar,

Galyalıların iğdiş edilmiş atlarından daha ucuz olur.” (Çev: Abrim Gürgen)

Oyunda üç **puella** karakteri vardır ve üçü de görünmezler.

Phrygia ve **Eleusia**, çalgıcı kızlardır. Oyunda görünmezler ancak isimleri geçer.

Phaedria da cimrinin kızıdır ve o da görünmez. Phaedria, sevdiği gençten hamile kalmıştır. Oyunun sonunda onunla evlenir. Roma toplumundaki genç kızlar gibi o da babasının egemenliğinden kocasının kine geçen, pasif, oyunda varlığı olmayan bir karakterdir.

B. AMPHITRUO

1. KARAKTERLER

Mercurius: Tanrı, Hermes.

Sosios: Amphitruo'nun kölesi.

Iuppiter: Tanrı, Zeus.

Alcumena: Amphitruo'nun karısı.

Amphitruo: Thebaililerin komutanı.

Blepharon: Gemi kaptanı.

Bromia: Yaşlı halayık

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Thebai ordusunun komutanı Amphitruo'nun karısı Alcumena'ya Iuppiter gönül vermiştir. Amphitruo savaşta iken Iuppiter onun kılığına girerek Alcumena ile birlikte olur. Oğlu Mercurius da Amphitruo'nun kölesi Sosios'un kılığına girip babasına yardım eder.

Amphitruo'nun kölesi Sosios, Alcumena'ya haber getirmek için eve doğru yaklaşmaktadır. O sırada kendi kılığına girmiş olan Mercurius'u görür. Mercurius, Iuppiter Alcumena ile birlikte olduğundan gözcülük yapmaktadır. Mercurius, Sosios'u Sosios olmadığına inandırmak için türlü yalanlar uydurur. Amphitruo'nun Kral Pterelas'ı savaşta öldürdüğünü ve onun altın kadehini aldığını söyler. Kadehi sakladığı yeri de söyleyince Sosios şaşırıp kalır ve orayı terk eder.

İçerde Iuppiter, Alcumena ile birlikte. Vedalaşırken Alcumena'ya altın kadehi hediye eder.

Sosios'un anlattıklarına çok şaşırın Amphitruo, gerçekleri öğrenmek için Sosios'la birlikte evine doğru yola çıkar. Alcumena, kendisinin daha önce burada olduğunu, beraber olduklarını söyler. Amphitruo, karısının kendisini aldattığını düşünerek öfkelenir. Haklı olduğunu ispat etmek için kaptan Naukratos'u bulmaya gider. Suçlanan Alcumena çok üzgündür.

Iuppiter, kendisinin sebep olduğu bu karışıklığı düzeltereğini söyler. Alcumena'nın suçsuz olduğuna kocasını inandıracağını ve doğumunda yardım edeceğini belirtir. Amphitruo'nun kılığına girerek Alcumena'dan özür diler. Mercurius yine her konuda babasına yardım eder. Amphitruo, kaptan Naukratos'u bulamamaktan dolayı öfkeli. Alcumena ile konuşmak için eve geldiğinde Mercurius onu içeri almaz. Orijinal metindeki eksiklerden dolayı bu perde tam değildir. Ancak eldeki parçalardan Amphitruo ile Iuppiter'in evde karşılaşım kavgı ettikleri, Blepharon'un da gerçek Amphitruo'nu bulmak üzere çağırıldığı anlaşılmaktadır.

Olaylara anlam veremeyen Blepharon kaçıp gider. Zeus, doğurmak üzere olan Alcumena'nın yanına gider. Amphitruo ise Thebai kralından yardım istemeye giderken gök gürler, bayılıp yere düşer.

Amphitruo kapının önünde bayılmış yatmaktadır. Bromia korkuyla dışarı çıkar. Alcumena doğururken Iuppiter'in sesini duyduğunu, beraber olduğu Alcumena'ya yardım edeceğini söylediğini Amphitruo'ya anlatır. Alcumena ikiz doğurur. Zeus'tan olan oğlu doğar doğmaz iki yılını boğarak öldürür. Iuppiter, Amphitruo'ya gerçekleri anlatır. O da karısını affeder.

Oyundaki kadın karakterler **Alcumena** ve **Bromia**'dır.

Alcumena **matrona**'dır. Fedakâr, iffetli ve sabırlı eş rolündedir. Eşini sefere çıkıp uzun zaman dönmediğinde bile onu sabırla bekler. Eşini beklemekten şikâyet etse de önemli olanın erdem, şın ve şeref olduğunu, bir kadın için bunların yeterli olduğunu söyler:

“Alcumena: 480- Satin parva res est voluptatum in vita atque in aetate agunda. Prae quam quod molestum'st? Ita quoique comparatum est in aetate hominum, ita divis est placitum, voluptatem ut moeror comes consequatur: quin, incommodi plus malique inlico adsit, boni si obtigit quid. Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio, quoi voluptas parumper data 'st, dum viri mei mihi potestas videndi fuit noctem unam modo; atque is repente abiit a me hinc ante lucem. Sola heic mihi nunc videor quia ille hinc abest quem ego amo praeter omnis. Plus aegri ex habitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi. Sed hoc me beat saltem, quom perduelleis vicit, et domum laudis compos revenit: id solacio est. Absit, dum modo laude parta domum recipiat se; feram et perferam usque
490 - Abitum ejus animo forti atque obfirmato, id modo si mercedis datur mihi, ut meus victor vir belli clueat; satis mihi esse ducam. Virtus praemium 'st optimum. Virtus omnibus rebus anteit profecto: libertas, salus, vita, res, parenteis, Patria et prognati tutantur, servantur; virtus omnia in se habet; omnia adsunt bona, quem penes est virtus.”

“Alcumena: Gerçekten de yaşadığımız hayatta mutluluklar çok az İnsan hayatındaki sıkıntılarla karşılaştırılınca. Tanrılar böyle uygun görmüş sıkıntılar mutlulukları izliyor: İyilik gelirse başa, sonra zahmetler ve kötülükler olur hep. Zira şimdi evimde benim başıma geliyor, kendimden biliyorum, Kocamı bir geceliğine görürken bana da mutluluk verildi Ama gün doğmadan ayrılıp gitti benden. Herkesten çok sevdiğim yanımda olmayınca yalnız hissediyorum kendimi. Gidişinden duyduğum keder gelişinden aldığım mutluluktan daha büyük. Fakat düşmanları yenip eve şanla dönmesi yine de mutlu ediyor beni. Bu (bana) tesellidir. Eve şanla dönecekse gitsin; dayanırım ve katlanırım Azimli ve cesur ruhuyla gidişine,

Kocamın savaş fatihi diye çağrılması ödündür bana, yeterlidir.

Erdem en iyi ödündür.

Erdem bütün işlerden önde gelir:

Özgürlük, sağlık, hayat, servet, aile, vatan ve çocuklar (erdem tarafından) korunur.

Erdem kendi içinde her şeyi barındırır; erdem varsa her şey iyi olur.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Bromia, ancilla karakteridir. Hanımı Alcumena'ya son derece sadıktır. Telaşlı ve komik bir karakter olan Bromia, hanımına yardım etmek için elinden geleni yapar:

“**Bromia:** Spes atque opes vitae meae iacent sepultae in pectore,
neque ulla'st confidentia iam in corde, quin amiserim;
ita mihi videntur omnia, mare, terra, caelum, consequi,
jam ut obprimar, ut enicer: me miseram! quid agam nescio.

Ita tanta mira in aedibus sunt facta: vae miserae mihi!
animo male'st: aquam velim! corrupta sum atque absumpta sum.

(1060) Caput dolet, neque audio, nec oculis prospicio satis.

Nec me miserior femina'st, neque ulla videatur magis.

Ita herae meae hodie contigit: nam ubi parturit, deos sibi invocat.

1080 - Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus :

ut subito, ut propere, ut valide tonuit!

Ubi quisque institerat, concidit crepitu. Ibi nescio quis maxuma

voce exclamat : "Alcumena, adest auxilium, ne time :

et tibi et tuis propitius caeli cultor advenit.

Exsurgite, inquit, qui terrore meo obcidistis prae metu."

Ut iacui, exsurgo. Ardere censui aedeis, ita tum confulgebant.

Ibi me inclamat Alcumena; iam ea res me horrore adfcit,

Herilis praevertit metus: ocius adcurro, ut sciam quid velit :

atque illam geminos filios pueros peperisse conspico;

1090 - neque nostrum quicquam sensimus, quom peperit, neque praevidimus.

Sed quid hoc? quis is est senex, qui ante aedeis nostras sic jacet?

Numnam hunc percussit Iuppiter?

Credo, edepol: nam, proh Iuppiter! sepultu'st quasi sit mortuos.

Ibo et congnoſcam, quiquis eſt. Amphitruo hic quidem'st herus meus. Amphitruo!”

“**Bromia:** Hayatımda hi umut ve takat yok,
Kalbimde hi gven yok, yitirdim nk
Sanki her ſey, deniz, yer, gk beni ezmek iin peſime dſmſ gibi görünüyor.
Ne yapayım bilmiyorum, zavallı ben!
ylesine akıl almaz bir ſey oldu ki evde. Yazık bana!
Bayılıyorum, su istiyorum! Mahvoldum, tükendim.
Baſım ağrıyor, ne duyuyor ne de görüyorum.
Benden daha zavallı bir kadın ne var ne de görüldü.
Hanımım bugün doğurdu. Doğururken tanrıları çağırdı.
atırtılar, patırtılar, gürültüler, gök gürlemeleri,
Birden yle kuvvetli gürledi ki,
Ayakta duran kim varsa, yere devrildi.
O zaman, kim bilmiyorum, yüksek sesle bağırdı.
“korkma Alcumena! Yardımına geldim.
Senin ve seninkilerin göksel koruyucusu geldi.
Benim korkumdan yere dſenler! Kalkın!”
Yatarken kalktım. Öyle alevler çıktı ki
Evin yandığını sandım.
O sırada Alcumena beni çağırdı; bu iſ beni korkutuyor,
Hanımın korkusu üstün geldi, ne istediğini öğreneyim diye hemen koſtum.
İkiz doğurduğunu gördüm.
Biz doğurduğunu ne fark ettik ne de gördük,
Fakat bu ne? Bizim evin önünde yatan bu ihtiyaer kim?
Bunu da Iuppiter mi çarptı?
Ey Pollux aſkına! Eyvah Iuppiter! Tıpkı gmlmſ bir ölü gibi.
Gideceğim ve anlayacağım kim olduğunu. Amphitruo! Efendim! Amphitruo!”
(ev: Abrim Gürgen)

C. BUĞDAY KURDU (CURCULIO)

1. KARAKTERLER

Palinurus: Phaedromus'un kölesi

Phaedromus: Planesium'un sevgilisi.

Leaena: Cappadox'un yaşlı hizmetçisi.

Planesium: Phaedromus'un sevdiği kız.

Cappadox: Kadın satıcısı.

Buğday kurdu: Phaedromus'un asalağı.

Lyco: Bir sarraf

Oyuncular başı.

Therapontigonus: Bir asker.

Aşçı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Phaedromus, Cappadox'un evindeki Planesium'a âşıktır. Sevdiğini oradan çıkarmak için yüklü paraya ihtiyacı olan Phaedromus, asalağı Buğday Kurdu'nu Karia'ya borç para bulması için gönderir.

Phaedromus kölesi Palinurus ile konuşmaktadır. Phaedromus sevdiği Planesium'u görmek için Cappadox'un evine doğru yürümektedir. Cappadox'un Plasidium için çok para istediğini, Buğday Kurdu'nu parayı bulmak için Karia'ya gönderdiğini anlatır. Cappadox, gördüğü düşleri yorumlatmak için Aeskulapios Tapınağı'na gitmiştir. Cappadox'un yaşlı hizmetçisi Leanea'ya bir testi şarap veren Phaedromus, Plasidium ile buluşur. Cappadox'un tapınaktan döndüğünü gören Phaedromus acele ile evine gider.

Buğday Kurdu Karia'dan dönmüştür. Phaedromus ve Palinurus'a başından geçenleri anlatır. Karia'da tanıdığı bir asker olan Therapontigonus, sarraf Lyco'ya kendi mührüyle bir mektup yollayacak ve karşılığında alacağı parayla Planesium'u satın alacaktır. Buğday Kurdu, askerinin mührünü çalmıştır. Phaedromus ve Palinurus ile birlikte sarrafa sahte bir mektup yazmaya koyulurlar.

Kılık değiştiren Buğday Kurdu, sarraf Lyco'ya giderek, Therapontigonus'un mektubunu getirdiğini söyler. Mektupta Cappadox'a parayı vermesi ve Planesium'u Buğday Kurdu'na teslim etmesi gerektiği yazmaktadır. Askerin mührünü tanıyan Lyco, denilenleri yapmak üzere Cappadox ile konuşur.

Otuz minayı alan Cappadox, kızı Buğday Kurdu'na teslim eder. Buğday Kurdu, kızın özgür olduğu anlaşılırsa otuz minayı geri vereceğini hatırlatır. Therapontigonus, parasını almaya geldiği Lyco'dan olup biteni öğrenince öfkeyle Cappadox'tan hesap sormaya gider. Oyuna geldiğini anlayan Therapontigonus, Buğday Kurdu'nu bulmak için yola çıkar.

Planesium, Buğday Kurdu'na çaldığı yüzüğün babasına ait olduğunu söyler. Bu sırada gelen Therapontigonus, Buğday Kurdu ve Phaedromus ile tartışır. Therapontigonus ile Planesium'un kardeş oldukları anlaşılır. Kızın özgür olduğu anlaşıldığı için otuz minayı Cappadox'tan geri alırlar. Phaedromus ile Planesium evlenir.

Oyunda **Leaena** ve **Planesium** kadın karakterlerdir.

Leaena, Cappadox'un yaşlı hizmetçisi olarak anus rolündedir. şaraba olan dükünlüğünü şu sözleriyle dile getirir:

“Leaena: Flos veteris vini meis naribus obiectu est.

Eius amor cupidam me huc prolicit per tenebras.

ubi, ubi est? Prope me est: evax! habeo.

Salve, anime mi, Liberi lepos :

ut veteris vetus tui cupida sum! 100

Nam omnium unguentum odor prae tuo nautea 'st;

tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa :

tu crocinum et casia es, tu telinum :

nam ubi tu profusu's, ibi ego me pervelim sepultam.”

“Leaena: Burnuma eski şarap kokusu geldi.

şarap sevdası beni bu karanlıkta ayartıyor.

Nerede o? Yakınımda, işte ona sahibim.

Selam, canım benim, ey Bacchus'un cazibesi!
Senin eskiliğine nasıl da sevdalıyım!
Çünkü bütün merhemlerin kokusu senin yanında çamurdur;
Sen benim için mürsün, tarçınsın, gülsün,
Safransın, hurmasın, boy tohumusun.
Senin döküldüğün yere gömülmeyi arzuluyorum.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Planesium, puella karakterinin ikinci çeşidine dâhilidir. Küçükken kaçırılmıştır ve bir kadın satıcısı olan Cappadox'un elinde esirdir. Oyunun sonunda özgür bir ailenin kızı olduğu ortaya çıkar ve sevgilisi Phaedromus ile evlenir. Küçükken kaçırıldığını hayal meyal hatırlamaktadır. Başından geçenleri şöyle anlatır:

“Planesium: Arcestrata.
Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
Postquam illo ventum 'st, iam ut me conlocaverat,
exoritur ventus turbo; spectacula ibi ruunt,
ego pertimesco; tum ibi me, nescio quis, adripit
timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam. 650
Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.”

“Planesium: Arcestrata.
Beni Bacchus şenliğini izlemeye götürmüştü.
Beni yerleştirirken rüzgâr çıktı.
Rüzgârın şiddeti (her şeyi) havaya fırlattı, seyircilerin sıraları devrildi.
Ben çok korkmuştum; o anda, korkudan titrerken kim bilmiyorum, biri beni kaptı.
Ne canlıydım ne ölü ama biri beni aldı götürdü diyebilirim.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Ç. ÇİFTE BAKKHİSLER (BACCHİDES)

1. KARAKTERLER

Pistoclerus: Mnesilochus'un arkadaşı. I. Bakkhis'in dostu.

I. Bakkhis: Pistoclerus'un sevgilisi, Atinalı.

II. Bakkhis: Mnesilochus'un sevgilisi.

Bir köle.

Lydus: Köle, Pistoclerus'un lalası.

Mnesilochus: Nicobulus'un oğlu, II. Bakkhis'in sevgilisi.

Chrysalus: Mnesilochus'un kölesi.

Nicobulus: Mnesilochus'un babası.

Philoxenus: Pistoclerus'un babası.

Bir asalak.

Bir genç köle.

Artamon: Dayakçı.

Cleomachus: Bir asker.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Bakkhisler kendi aralarında konuşmaktadırlar. II. Bakkhis'i alıkoyan asker Atina'ya dönmek üzeredir. Eğer özgürlüğü karşılığında ona para ödemezse asker kendisini tekrar alıkoyacaktır. Bu işe bir çözüm bulmak için konuşurlarken I. Bakkhis'in aklına bir fikir gelir. Pistoclerus adlı delikanlıyı evlerine alacaklar, o da asker geldiği zaman II. Bakkhis'i koruyacaktır. I. Bakkhis, Pistoclerus'u kur yaparak kandırır. Kardeşinin özgürlüğünün bedeli olan parayı da ondan koparmayı amaçlar. Böylece II. Bakkhis sevgilisi Mnesilochus'a kavuşacaktır. Pistoclerus, Bakkhislerin evine eğlenmeye giderken lalası Lydus ile tartışır. Lydus, Pistoclerus'u uyarır. Sefahate dalmanın bir genç için yıkım olduğunu söyleyerek onu azarlar. Pistoclerus ise lalasını dinlemez ve Bakkhislerin evine gider.

Mnesilochus'un kölesi Chrysalus, gemiyle Ephesos'tan Atina'ya döner. Mnesilochus'un, sevgilisi II. Bakkhis'e göz kulak olması için Pistoclerus'a yazdığı

mektubu getirmiştir. Pistoclerus, Mnesilochus'un sevgilisini kurtarmak için altına ihtiyacı olduğunu anlatır. Chrysalus da Nicobulus'a getirdiği altınların bir kısmını verir. Nicobulus'a altınlarını birine emanet ettiğini söyler. O da altınlarını bulmak için Ephesos'a gider.

Lydus, Pistoclerus'u babası Philoxenus'a şikâyet eder. Oğlunun çapkınlıklarıyla kendisini ve ailesini küçük düşürdüğünü anlatır. Bakkhis'in evinden oğlunu alması için onu ikna ederken Ephesos'tan dönen Mnesilochus ile karşılaşılır. Mnesilochus konuşmaları duymuş, arkadaşının kendisi yüzünden zor durumda olduğunu sanmıştır. Lydus ve Philoxenus'tan Pistoclerus'un Bakkhis ile beraber olduğunu öğrenen Mnesilochus, bunun kendi sevgilisi olduğunu sanarak yıkılır. Arkadaşının ve sevgilisinin kendisini aldattıklarını düşünür. Babasından aldığı parayı geri verir. Pistoclerus ile karşılaşınca ona duyduklarını söyler. Pistoclerus, yanlış anlaşılma olduğunu söyleyerek onu Bakkhislerin evine götürür.

Cleomachus'un asalağı Bakkhis'in evine gelerek Pistoclerus ile kavga eder. Chrysalus ile karşılaşan Mnesilochus, parayı babasına iade ettiğini söyler. Pişman olan Mnesilochus, Chrysalus'tan yardım diler. Chrysalus bir plan kurarak Nicobulus'tan para koparmayı becerir. Cleomachus'u bulan Nicobulus gerçekleri öğrenir.

Yolda karşılaşan Nicobulus ve Philoxenus başlarına gelenleri birbirlerine anlatıp oğullarını kurtarmak için Bakkhislerin evine gider ancak Bakkhislerin oyununa gelir. Bakkhisler, iki ihtiyara kur yaparak onları kandırır.

Oyundaki kadın karakterler, iki kız kardeş olan **Bakkhisler**dir. İkisi de **meretrix maladır**. II. Bakkhis'in sevgilisi Mnesilochus ile beraber olabilmesi ve özgürlüğüne kavuşması için gereken parayı bulması amacıyla Pistoclerus'u ayartırlar. Mnesilochus ile Pistoclerus'un babaları oğullarının bu iki fahişenin oyununa gelmesine içerleseler de, kendileri de aynı tuzağa düşerler. Bakkhisler, iki ihtiyarı da kandırmayı başarırlar:

“II. Bakkhis: Haud scio quid eo opus sit,
quae nec lac nec lanam ullam habent. sic sine astent.
exsolvere quanti fuere, omnis fructus

1135

iam illis decidit. non vides, ut palantes
solae liberae
grassentur? quin aetate credo esse mutas:
ne balant quidem, quom a pecu cetero absunt. 1138a
stultae atque haud malae videntur.”

“**II. Bakkhis:** Ne olacağını hiç bilmiyorum,
Ne sütleri ne de yünleri var, öyle kalsınlar.
Eski değerlerini yitirmişler.
Bütün meyveleri dökülmüş, görmüyor musun?
Başıboş dolaşıp duruyorlar.
Sanırım yaşlılıktan sesleri de çıkmıyor:
Sürüden ayrılmışlar, melemiyorlar bile.
Hem aptal hem de kötü görünüyorlar.”

D. URGAN (RUDENS)

1. KARAKTERLER

Arcturus Yıldızı: Öndeyişi söyler.
Sceparnio: Daemones’in kölesi.
Pleusidippus: Palaestra’nın sevgilisi.
Daemones: Atinalı bir ihtiyar, Palaestra’nın babası.
Palaestra: Bir kız.
Ampelisca: Bir kız.
Ptolemocratia: Venus tapınağı rahibesi.
Balıkçılar
Trachalio: Pleusidippus’un kölesi.
Labrax: Esirci.
Charmides: Labrax’ın ihtiyar asalağı.
Turbalio ve Sparax: Dayakçılar
Gripus: Balıkçı, Daemones’in kölesi.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Afrika'da geçen hikâye, Arcturus'un konuşmasıyla başlar. Arcturus, Kuzey Yıldızı'dır. Iuppiter'in adil yargısından, bu dünyada haksızlık yapanların gökte tekrar yargılanacağını, iyilerin ise ödüllendirileceğini anlatır.

Daemones'in kızı Palaestra, küçükken bir esirci tarafından çalınır. Pleusidippus, Palaestra'ya âşıktır. Onu kurtarmak için esirci Labrax'a para öder. Venus Tapınağı'nın önünde buluşma sözü veren Labrax, Palaestra ve arkadaşı Ampelisca'yı kaçırmak ister. Bindikleri gemi alabora olur. Kurtulan kızlar Venus Tapınağı'na sığınır.

Korkunç bir fırtınanın ardından Daemones'in evi hasar görmüştür. Pleusidippus, Venus Tapınağı'nın önünde buluşma sözü veren Labrax'ı aramaktadır. Daemones'in evinin önünden geçerken Sceparnio ve Daemones ile konuşur. Onlara Labrax'ı aradığını söyler. Onlar konuşurlarken Labrax ve Charmides'i denizden çıkarken gören Pleusidippus, onun peşine düşer. Palaestra ve Ampelisca, kayıkla bir kayalığa sığınır. Birlikte Venus Tapınağı'na sığınır. Tapınağın rahibesi Ptolemaia onları çok iyi karşılar. Palaestra, içinde özgür olduğunu kanıtlayan eşyalarının olduğu çantası kaybolduğu için üzülmemektedir.

Balıkçılar hep bir ağızdan geçim sıkıntısı çektiklerini, hayatlarının çok zor olduğunu söyleyerek Venus'a yakarır. Trachalio balıkçılara Labrax'ı ve Pleusidippus'u sorar. Venus Tapınağı'ndan çıkan Ampelisca'yı gören Trachalio, başlarından geçenleri öğrenir. Sceparnio'dan su isteyen Ampelisca, Labrax ve Charmides'i görüp kaçar. Venus Tapınağı'ndan çıkan Sceparnio'nun konuşmalarını duyan Labrax kızların burada olduğunu öğrenir.

Daemones, gördüğü düşün etkisiyle kendi kendine konuşmaktadır. Labrax, Venus Tapınağı'na girer ve kızları kaçırmak ister. Trachalio telaşla Daemones'ten yardım ister. Daemones, köleleri ile birlikte tapınağa kızları kurtarmaya gelir. Trachalio, efendisi Pleusidippus'u bulur ve olanları anlatır. Tapınağa gelen Pleusidippus, Labrax'ı mahkemeye götürür. Kızlar da Daemones'in evine gelirler.

Daemones'in kölesi Gripus, balık tutmak için denize açılır ve Palaestra'nın çantasını bulur. İçindeki altınlarla özgürlüğünü satın almayı düşünür. Trachalio, Gripus'u

görür ve çantanın sahibini bildiğini, içindekilerin yarısını istediğini söyler. İkili anlayamayınca Daemones'i hakem seçerler. Daemones kızlara çantayı gösterir. Palaestra'nın Daemones'in kızı olduğu anlaşılır. Tanrılara şükreden Daemones, kızını Pleusidippus'a vermeye hazırlanır.

Varını yoğunu yitiren Labrax, Ampelisca'yı almak için Venus Tapınağı'na giderken yolda Gripus'un konuşmalarını duyar. Çantasının yerini Gripus'tan öğrenmek ister. Gripus, çantanın Deamones'te olduğunu söyler ancak karşılığında para almak üzere şart koşar. Daemones çantayı Labrax'a verir. Labrax, Gripus'a söz verdiği iki bin drahmiyi vermek istemese de Daemones'in baskısıyla iş halledilir. Daemones, paranın yarısının onda kalmasını diğer yarısını Gripus'a vermesini, Ampelisca'yı da azat etmesini ister. Gripus'tan parayı alıp Ampelisca'yı azat edecektir.

Oyundaki kadın karakterler **Ampelisca**, **Palaestra** ve **Ptolemocratia**'dır.

Ampelisca ve Palaestra da ikinci **puella** karakteridir. Küçükken kaçırılmış ve Labrax'ın eline düşmüşlerdir. Ampelisca, arkadaşı Palaestra'nın niçin üzgün olduğunu şöyle açıklar:

“**Ampelisca:** Ego dicam tibi: hoc sese excruciat animi,
quia leno ademit cistulam ei, quam habebat ubique habebat
qui suos parentis noscere posset: eam veretur 390
ne perierit.”

“**Ampelisca:** Söyleyeyim sana: Kendine eziyet ediyor, azap çekiyor,
Çünkü kadın satıcısı küçük kutusunu aldı
Ailesini tanıyabileceği her şey onun içindeydi
Onu kaybetmekten korkuyor.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Ptolemocratia, **anus**'tur ve Venus Tapınağı'nın rahibesidir. Kızlara yardım etmek için elinden geleni yapan, iyi kalpli bir kadındır. Tanrıça Venus'u da daima yüceltir:

“**Ptolemaeria**: Qui sunt qui a patrona preces mea expetessunt?
nam vox me precantum huc foras excitavit. 260
bonam atque obsequentem deam atque haud gravatam
patronam exsequontur benignamque multum.”

“Tanrıçamdandır yardım dileyenler kimdir?
Çünkü dua ederken beni bir ses dışarı çıkardı.
İyi ve hatta uysal, zorluk çıkarmayan
Yüce gönüllü ve lütufkâr tanrıçaya yalvarıyorlar.”
(Çev: Abrim Gürgen)

E. EPIDICUS

1. KARAKTERLER

Epidicus: Stratippocles’in kölesi.

Thesprio: Stratippocles’in seyisi.

Stratippocles: Bir delikanlı, Periphanes’in oğlu.

Chaeribulus: Stratippocles’in arkadaşı.

Apoecides: Periphanes’in dostu ihtiyar.

Periphanes: Zengin bir ihtiyar.

Köle

Çalgıcı kız

Asker

Philippa: Periphanes’in eskiden âşık olduğu kadın.

Acropolistis: Çalgıcı bir kız.

Tefeci

Thelestis: Periphanes’in kızı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Periphanes adlı zengin ihtiyarın oğlu Stratippocles, bir kıza âşık olur. Kızın azat edilmesi için gereken parayı babasından almak ister.

Stratippocles'in kölesi Epidicus, seyis Thesprio ile konuşur, efendisinin Thebai Savaşı'ndan döndüğünü öğrenir. Stratippocles, savaşta satılan tutsaklardan çalgıcı bir kıızı beğenip almıştır. Tefeciye kırk mina borçlandığı için bir an evvel para bulması gerekmektedir. Savaşa gitmeden önce de başka bir çalgıcı kıza âşık olmuş, Epidicus, babası Periphanes'i kızın kendi kıızı olduğuna inandırmıştır. Stratippocles, arkadaşı Chaeribulus'tan borç ister fakat alamaz. Epidicus ile karşılaşır ve ondan kendisini bu güç durumdan kurtarmasını diler.

Periphanes, oğlunun döndüğünden habersiz arkadaşı Apoecides ile konuşmaktadır. Kızı sandığı çalgıcı kızın annesi ile evlenmek istediğini ancak oğlundan çekindiğini anlatır. Epidicus yanlarına gelerek evindeki çalgıcı kıza oğlunun âşık olduğunu, onu azat etmek için tefeciden borç aldığını söyler. Oğlunu kurtarmak için kıızı kendisinin satın alıp sonra da göndermesi gerektiğini söyler. Kıza âşık olan Rhodoslu bir askere daha fazlasına satarak karlı çıkacağına Periphanes'i ikna eder. Parayı Apoecides ile götürmeyi kararlaştırırlar.

Stratippocles arkadaşı Chaeribulus'a kendisine borç vermediği için kızmaktadır. Epidicus, parayı getirip kendisine verir. Stratippocles'in savaştan getirdiği çalgıcı kıızı babasına evleneceği kız olarak göstermeye karar verirler. Epidicus, başka bir kız olarak Apoecides ile Periphanes'in evine yollar. Rhodoslu asker Periphanes'in evine gelerek sevdiği kıızı sorar. Epidicus'un gönderdiği kızın sevdiği olmadığını söyleyince Periphanes dolandırıldığını anlar.

Periphanes, yıllar önce birlikte olduğu Philippa ile karşılaşır. Kızlarının evinde olduğunu söyleyerek Philippa'yı evine götürür. Ancak Acropolistis'in kızları olmadığı ortaya çıkınca Periphanes ikinci kez dolandırıldığını anlar. Periphanes, kızlarını bulacağına söz vererek halk meydanına gider.

Stratippocles, tefecinin getireceği sevdiği kız olan Thelestis'i beklemektedir. Epidicus gelerek babasının her şeyi anladığını ve cezalandırmak için kendisini aradığını söyler. Thelestis'i gören Epidicus onun Periphanes ile Philippa'nın kızları

olduğunu anlar. Stratippocles, kız kardeşinin bulmaktan mutludur. Gerçekleri öğrenen Periphanes, Epidicus'u affeder ve özgürlüğüne kavuşturur.

Philippa, Thelestis ve **çalgıcı kızlar** oyunun kadın karakterleridir.

Bir **matrona** olan **Philippa**, genç bir kızken tecavüze uğramış, doğurduğu kızını kaybetmiş ve bir daha evlenmemiş bir kadındır. Tek arzusu kızını bulup ona kavuşmaktır. Bu arzusunu şöyle dile getirir:

“Philippa: Si quid est homini miseriarum quod miserescat, miser ex animost.

id ego experior, cui multa in unum locum

confluont, quae meum pectus pulsant simul:

multiplex aerumna me exercitam habet,

paupertas, pavor territat mentem animi, 530

neque ubi meas spes collocem habeo usquam munitum locum.

ita gnata mea hostiumst potita, neque ea nunc ubi sit scio.”

“Philippa: Bir insanın acılarının en acınası olanı, samimi olarak (söylüyorum)

Benim katlandığımdır. Bu acıların hepsi bir yere, yüreğime üşüşüyor:

Pek çok sıkıntı beni perişan ediyor,

Yoksulluk, korku, aklımı ve ruhumu dehşete düşürüyor,

Ne umut beslerim ne de sağlam bir yerim var.

Kızım düşmanların elinde ve nerede olduğunu bilmiyorum.” (Çev: Abrim Gürgen)

Thelestis, ikinci puella karakteridir. O da küçükken kaçırılmış ve kadın satıcılarının eline düşmüştür. Oyunun sonlarında sahnede görünen Thelestis de gerçek ailesi ortaya çıkınca sevdiği adamla evlenir.

Çalgıcı kızlar ise birinci **puella** karakteridir. Oyunda pek bir varlık göstermezler.

F. İKİZLER (MENAECHEMI)

1. KARAKTERLER

Fırça (Peniculus): Menaechmus'un asalağı.

I. Menaechmus: Zamanında babasının elinden alınıp Epidamnus kentine yerleşmiş.

II. Menaechmus (Sosicles): I. Menachmus'un ikiz kardeşi.

Erotium: I. Menaechmus'un kapatması.

Cylindrus: Aşçı.

Messenio: II. Menaechmus'un kölesi.

Bir kız: Erotium'un hizmetçisi.

Bir kadın: I. Menaechmus'un karısı.

Bir ihtiyar: I. Menaechmus'un kayınpederi.

Bir hekim

İhtiyarın köleleri

2. ÖNDEYİŞ

Oyun, Latin komedyasının özelliklerinin anlatıldığı bir konuşmayla açılır. Latin komedya yazarlarının oyunlarının hep Atina'da geçtiği, bu sayede eserlerine Yunanlılık vermeye çalıştıkları anlatılır. Plautus'un bu eserinin Sicilya'da geçtiği belirtilerek, oyunun kısa bir özeti sunulur.

3. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Sicilyalı bir tüccarın ikiz oğullarından biri çalınır. Üzüntüye dayanamayan adam ölünce çocukların dedesi, kalan çocuğun, Sosicles'in adını değiştirerek öteki kardeşi Menaechmus'un adını koyar. Menaechmus'u kaçıran kişi onu Epidamnus kentine getirir ve evlat edinir. Ölünce tüm serveti ona kalır. Sosicles Menaechmus ise kardeşini aramak için pek çok yer gezer.

I. Menaechmus, karısının kendisini sorularıyla sıkmasından şikâyet etmektedir. Sevgilisi Erotium'a götürmek için karısının pelerini alır. Yolda asalağı Fırça ile

karşılaşır. Fırça, bedava yemek yemek ister. Beraber ziyafet çekmek üzere Erotium'un evine giderler.

II. Menaechmus, kölesi Messenio ile birlikte kardeşini bulmak için Epidamnos'a gelir. Yolda kendisini gören aşçı Cylindrus, onu I. Menaechmus sanarak Erotium'un kendisi için hazırlattığı akşam yemeğinden bahseder. II. Menaechmus ve Messenio olanlara bir anlam veremezler. Erotium, II. Menaechmus'u sevgilisi sanarak kur yaparak evine davet eder. Messenio, efendisini uyarır ama söz dinlemez. II. Menaechmus, Erotium'un evine girer.

II. Menaechmus, Erotium'un evinde karnını doyurur ve pelerini terziye, bileziğini de tamire götürmek bahanesiyle alır. Başına gelenlerin Tanrıların lütfu olduğunu düşünürken Fırça ile karşılaşır. Onu I. Menaechmus sanan Fırça, kendisini ziyafete davet etmediği için sitem eder. Azarlanıp hakarete uğrayınca da şikâyet etmeye I. Menaechmus'un karısına gider. II. Menaechmus, pelerini ve bileziği satıp Epidamnos'tan gitmek niyetindedir.

I. Menaechmus'un karısı Fırça'dan olanları öğrenmiş, çok öfkelenmiştir. I. Menaechmus ise işi çıktığı için Erotium'un davetine gidememiş, üzüntüsünden kendi kendine konuşmaktadır. Karısı her şeyi bildiğini söyleyerek pelerini geri getirmesini söyler. I. Menaechmus, ne kadar inkâr etse de başarılı olamaz ve Erotium'dan pelerini almaya gider. Erotium, pelerini kendisine verdiğini ve işlemeciye götürdüğünü söyler. Kendisine yalan söylediğini sandığı Menaechmus'u kovar. Olaylara anlam veremeyen Menaechmus gider.

I. Menaechmus'un karısı, elinde pelerinle dolaşan II. Menaechmus'u kocası zannederek onunla kavgaya tutuşur. Olayı açıklığa kavuşturması için babasını çağırır. Babası da II. Menaechmus ile kavga eder. Hasta sandığı damadını iyileştirmesi için hekim çağırır. I. Menaechmus, öfke ile kendi kendine konuşurken, hekim ve kayınpederi gelir. Aklını yitirdiğini düşündükleri I. Menaechmus'u bağlayıp eve götürmek isterlerken Messenio çıka gelir. Efendisi sandığı I. Menaechmus'u kurtarır. Daha sonra yolda karşılaşan Menaechmuslar kardeş olduklarını anlarlar. I. Menaechmus malını mülkünü mezada çıkarır. Birlikte vatanları Sicilya'ya dönmeye karar verirler.

Oyundaki kadın karakterler **Erotium**, **Menaechmus'un karısı** ve **hizmetçidir**.

Erotium, **meretrix mala**'dır. I. Menaechmus'un kapatması olan Erotium, onu sever görünmekte, bir dediğini iki etmemektedir. Ancak istediklerini yaptıramayınca son derece hırçın ve acımasız olmaktadır. Erotium'un karakteri şu konuşmasından anlaşılır:

“**Erotium**: Sine fores sic, abi, nolo operiri.

intus para, cura, vide, quod opust fiat:

sternite lectos, incendite odores; munditia

inlecebra animost amantium. 354–355

amanti amoenitas malost, nobis lucrost. 356

sed ubi ille est, quem coquos ante aedis esse ait? atque eccum video,

qui mi est usui et plurimum prodest.

item hinc ultro fit, ut meret, potissimus nostrae domi ut sit;

nunc eum adibo, adloquar ultro. 360

animule mi, mihi mira videntur,

te hic stare foris, fores quoi pateant,

magis quam domus tua domus quom haec tua sit.

omne paratumst, ut iussisti

atque ut voluisti, neque tibi 365

ulla morast intus.

prandium, ut iussisti, hic curatumst:

ubi lubet, ire licet accubitum.”

“**Erotium**: Kapının kapanmasını istemiyorum.

Sen içerde (her şeyi) hazırla, özen göster, bak ki iş olsun.

Yatakları yapın, güzel kokular yakın. Âşıkların (erkeklerin) ruhu

Zerafet ve cazibeyle ele geçirilince

Bize fayda sağlar.

Fakat nerede o, aşçının kapının önünde dediği (Menaechmus)? İşte görüyorum,

Çok faydalandım ondan, bana çok iyiliği dokunur.

Layık olduğu gibi, evimizin başkışisi olsun.

Şimdi ona gideceğim ve konuşacağım onunla.
Canım benim, mucizeler görünüyor sanki!
Dışarıda duruyorsun öyle, sana açılın kapılar,
Kendi evinden çok bu ev senin evin olsun.
Emrettiğin ve dilediğin gibi her şey hazırlandı
İçerde hiç beklemeyesin diye.
Emrettiğin gibi yemeğe özen gösterildi.
Dilediğin zaman yemeğe geçeriz.”
(Çev: Abrim Gürgen)

I. Menaechmus'un karısı **matrona** karakteridir. Kocasının çapkınlık yaptığını anlamış babasına şikâyet etmektedir. Babası ise kocasının kendisine iyi baktığını söyleyerek anlayışlı olmasını ister:

“**İhtiyar:** Quotiens monstravi tibi, viro ut morem geras, 787–788
quid ille faciat, ne id observes, quo eat, quid rerum gerat. 789

I. Menaechmus'un karısı: At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo.

İ. Sane sapit, atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.

Mk: Atque ibi potat.

...

Mk: Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed viro.

hinc stas, illum causam dicis.

İ. Si ille quid deliquerit,

multo tanto illum accusabo, quam te accusavi, amplius. 800

quando te auratam et vestitam bene habet, ancillas penum

recte praehibet, melius sanam est, mulier, mentem sumere.”

“**İ:** Kocana saygılı olmanı, nereye gittiğini ne yaptığını

İzlememeni sana kaç kez söyledim.

I. Menaechmus'un karısı: Hatta burada, yanı başımda bir fahişeyi seviyor.

İ: Canı sağ olsun! Bu yaptıklarından sonra onu daha çok sevecek.

Mk: Üstelik orada içki içiyor.

...

Mk: Demek ki seni beni değil, kocamı savunman için çağırdım baba!

Burada durup onu savunuyorsun.

İ. Eğer suçluysa,

Seni suçladığımdan daha çok onu suçlarım.

Sana her zaman altın, giysi alıyor, hizmetçiler tutuyor.

Aklını başına topla kadın! Çenenin tut!”

(Çev: Abrim Gürgen)

Oyundaki hizmetçinin (**ancilla**) adı belli değildir. Erotium’un hizmetçisidir ve onun entrikalarına yardım etmektedir.

G. MERCATOR (TECİMEN)

1. KARAKTERLER

Charinus: Pasicompsa’ya âşık bir delikanlı.

Acanthio: Charinus’un kölesi.

Demipho: Charinus’un ihtiyar babası.

Lysimachus: Demipho’nun ihtiyar komşusu.

Bir köle.

Eutychus: Lysimachus’un oğlu, Charinus’un arkadaşı.

Pasicompsa: Bir genç kız.

Dorippa: Lysimachus’un karısı.

Syra: Dorippa’nın ihtiyar karavaşı.

Bir aşçı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Oyun, Charinus’un anlatımıyla başlar. Babası Demipho, çok çapkın ve haylaz olduğu için kendisini Rhodos’a çalışmaya göndermiştir. Orada Pasicompsa adında bir kıza sevdalanan Charinus’u onu da beraberinde Atina’ya getirir. Babasından çekindiği

için kızı gemide bırakır. Kölesi Acanthio, telaşla gelip babasının Pasicompsa'yı gördüğünü söyler. Durumu kurtarmak için kızı, Charinus'un annesine hizmetçi olarak getirdiği yalanını uydurmuştur. Charinus, bunları duyunca babasının gerçekleri öğreneceğinden korkar. Demipho, kızı görünce âşık olmuştur. Arkadaşı Lysimachus'a duygularını anlatır. Lysimachus, kendisini yaşından dolayı kınar. Oğluyla karşılaşan Demipho, getirdiği kızı bir arkadaşının beğendiğini ve satın alacağı yalanını söyler. Charinus ise kendi arkadaşının alacağını söyler. Demipho ikna olmaz ve kızı Lysimachus'a aldırmaq üzere gemiye gider. Bu duruma çok üzölen Charinus, arkadaşı Eutyclus'a rastlar. Ona, kızı satın alması için yalvarır. Arkadaşını kıramayan Eutyclus da gemiye gider.

Lysimachus, Pasicompsa'yı satın almış, evine getirmiştir. Kıza, kendisini bir başkası için satın aldığı söyler. Demipho bu duruma çok sevinmiştir. Lysimachus'un evine gidip, Pasicompsa'yı görmek ister. Lysimachus, kıza bir ev bulması gerektiğini çünkü karısının köyden eve döneceğini söyler. Akşama ziyafet düzenlemek üzere sözleşirler. Eutyclus, Charinus'a kızı yaşlı bir adamın aldığı söyler. Üzütüsünden perişan olan Charinus, şehri terk etmeye karar verir. Arkadaşına yardım edemediği için çok üzölen Eutyclus ise son çare olarak kızı aramaya karar verir.

Lysimachus'un karısı Dorippa, ihtiyar karavaşı Syra ile birlikte köyden eve döner. Evde gördüğü Pasicompsa'yı kocasının sevgilisi sanıp, kıyameti kopartır. Lysimachus, onu ikna etmeye çalışsa da başaramaz. Bu sırada akşam yemeği için tuttuğu aşçı gelince, işler daha da karışır. Lysimachus, tüm başına gelenlerin Demipho yüzünden olduğunu söyleyip, kaderine lanet eder. Eve gelen Eutyclus, babasının bir kadın getirdiğini öğrenir.

Kızın Pasicompsa olduğunu gören Eutyclus, sevinçle Charinus'a haber vermeye gider. Charinus, yola çıkmaya hazırlanmakta, evinin önünde doğup büyüdüğü kent ile vedalaşmaktadır. Eutyclus ona gerçekleri anlatsa da Charinus inanmaz. Bunun üzerine birlikte Eutyclus'un evine giderler. Lysimachus, başına gelenlerin sorumlusu olan Demipho'ya çıkışmaktadır. Eutyclus yanlarına gelerek, olanı biteni anlatır. Demipho, oğlunun sevdiği kıza âşık olduğu için çok utanmıştır. Yaptıklarından pişman olur.

Pasicompsa, Dorippa ve **Syra** oyunun kadın karakterleridir.

Pasicompsa, meretrix bona karakteridir. İyi niyetli ve saf bir kız olan Pasicompsa'nın tek dileği Charinus ile evlenmektir. Yanlışlık sonucu onun evli olduğunu sanır ve çok üzülür:

“**Lysimachus:** Quid ais tu? iam bienniumst, quom tecum rem habet?

Pasicompsa: Certo; 535

et inter nos coniuravimus, ego cum illo et ille mecum:

ego cum viro et ille cum muliere, nisi cum illo aut ille mecum, 536a

neuter stupri causa caput limaret.

Lys: Di immortales, etiam cum uxore non cubet?

Pas: Amabo, an maritust? neque est neque erit.

Lys: Nolim quidem. homo hercle periuravit.

Pas: Nullum adolescentem plus amo.”

“**Lysimachus:** Ne diyorsun? Yani iki yıldır birlikte misiniz?

Pasicompsa: Tabî ki. Birbirimize yemin ettik. Ne ben başka bir erkekle ne de o başka bir kadınla olacak.

Lys: Ey ölümsüz tanrılar! Bir daha karısı ile yatmasın mı?

Pas: Yoksa evli mi? Lütfen! Hayır, ne evli ne de evlenecek.

Lys: Doğru değil. Adam yalan yere yemin etmiş.

Pas: Hiçbir delikanlıyı ondan çok sevmiyorum.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Lysimachus'un karısı **Dorippa, matrona**dır. Kocasının bir sevgilisi olduğunu düşünür ve çok öfkelenir. Evlendiği zaman drahoma getirdiği, tüm ömrünü adadığı kocasının bunu yaptığını düşünerek kahrolur.

Bir **anus** olan **Syra**, Dorippa'nın ihtiyar kölesidir. Hanımını uyararak ona yardım etmek ister. Aralarında şu konuşma geçer:

“**Dorippa:** Satin tu sana es, obsecro? quid eiulas?

Syra: Dorippa, mea Dorippa.

Dor: Quid clamas, obsecro?

Syr: Nescio quaest mulier intus hic in aedibus.

Dor: Quid, mulier?

Syr: Mulier meretrix.

Dor: Veron serio? 685

Syr: Nimium scis sapere, ruri quae non manseris.

quamvis insipiens poterat persentiscere. Illam esse amicam tui viri bellissimi. 687

Dor: Credo mecastor.”

“Dorippa: İyi misin? Niye bağıryorsun?

Syra: Dorippa, Dorippam benim!

Dor: Niçin bağıryorsun, rica ederim.

Syr: Evdeki kadın kim bilmiyorum.

Dor: Ne kadını?

Syr: Fahişe bir kadın.

Dor: Gerçekten mi?

Syr: Köyde kalmamakla iyi etmişsin. Aptal olmadıkça (herkes) hissedebilir
O kadının çok yakışıklı kocanın sevgilisi olduğunu.

Dor: Castor aşkına, inanıyorum!”

(Çev: Abrim Gürgen)

“Dorippa: Miserior mulier me nec fiet, nec fuit, 700

tali viro quae nupserim. heu miserae mihi.

em quoi te et tua, quae tu habeas, commendes viro,

em quoi decem talenta dotis detuli,

haec ut viderem, ut ferrem has contumelias.

Dorippa: Benden daha zavallı bir kadın ne olmuştur ne olacaktır.

Öyle bir adamla evlenmişim ki. Vah zavallı ben!

Sahip olduğun her şeyi kocana verdin.

Tam on altın drahoma getirdim,
Bunları göreyim, bu hakaretlere uğrayayım diye.”
(Çev: Abrim Gürgen)

H. ÜÇ AKÇELİK KİŞİ (TRINUMMUS)

1. KARAKTERLER

Yoksulluk ve Eğlence Sevdası: Öndeyişi söylerler.
Megaronides: Bir ihtiyar, Charmides’in dostlarından.
Callicles: Başka bir ihtiyar, Charmides’in dostlarından.
Lysiteles: Bir delikanlı, Lesbonicus’un arkadaşı.
Lesbonicus: Bir delikanlı, Charmides’in oğlu.
Phylto: Bir ihtiyar, Lysiteles’in babası.
Stasimus: Charmides’in kölesi.
Charmides: Bir ihtiyar.
Uydurma bir yolcu.

2. ÖNDEYİŞ

Eğlence Sevdası, Charmides’in oğlu Lesbonicus’un kendi yardımıyla babasının varını yoğunu harcadığını, bundan sonraki hayatını da kızı Yoksulluk ile geçireceğini anlatır. Oyunun aslının Yunanlı Philemon tarafından yazıldığını belirtir.

3. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Charmides, yolculuğa çıkmadan önce evini ve bahçesine gömdüğü servetini dostu Callicles’e emanet eder. Yokluğunda oğlu Lesbonicus varını yoğunu harcar ve evi de Callicles’e emanet eder.

Megaronides, Charmides’in evini satın alan Callicles ile konuşmaya gider. Etrafta Callicles’in evini oğlu Lesbonicus’tan hileyle aldığı söylentisi dolaşmaktadır. Callicles, Charmides’in giderken evini ve çocuklarını kendisine emanet ettiğini

ancak oğlunun onun tüm servetini bitirdiğini söyler. Charmides, evde bir hazine olduğunu ancak bunu oğluna söylememesi gerektiğini de tembihlemiştir. Lesbonicus'un satışa çıkardığı evi Callicles almış, hazineyi de korumaktadır. İşin aslını öğrenen Megaronides mahcup olmuştur.

Lysiteles, mutluluğu aşta mı yoksa zenginlikte mi bulacağını düşünmektedir. Aşkın insanlara türlü felaketler getirdiğini, aklını başından alıp varını yoğunu tükettiğini söyler. Önemli olanın zenginlik yolunu tutup, insanların saygısını ve güvenini kazanmak olduğuna karar verir. Babası Philto ile konuşan Lysiteles, arkadaşı Lesbonicus'un durumuna çok üzülüğünü ve ona yardım etmek istediğini söyler. Babası ise varını yoğunu eğlence hayatında harcamış birine yardım etmenin uygun olmayacağını düşünür. Lysiteles, Lesbonicus'un kız kardeşi ile drahomatsız evlenmek istediğini söyler. Babası karşı çıksa da sonunda kabul eder. Lesbonicus'a giderek durumu anlatır. Lesbonicus, önce durumlarının kötü olduğunu gurur meselesi yapsa da kız kardeşini vermeye razı olur.

Lesbonicus'un kız kardeşini drahomatsız evlendireceğini öğrenen Callicles, bunun uygun olmayacağını düşünür. Lesbonicus'un kölesi Stasimus ise onun niyetinden kuşkuludur. Lesbonicus, Lysiteles'e kız kardeşini drahomatsız veremeyeceğini, bunun kendisi için onursuzluk olduğunu söyler. Drahoma olarak elinde kalan son tarlayı vermek istemektedir. Lysiteles bunu kabul etmez ve çıkıp gider.

Charmides, gemiyle Atina'ya döner. Yol boyunca kendisini koruduğu için deniz tanrısı Neptunus'a şükreder. Megaronides, parayla bir adam tutmuş, onu uydurma bir yolcu kılığına sokmuştur. Charmides, bu adamla evinin önünde karşılaşır. Adam, Charmides'in arkadaşı olduğunu, oğlu Lesbonicus ve arkadaşı Callicles'e mektup ve para yolladığını söyler. Olanlara anlama veremeyen Charmides adamı kovar. Yolda kölesi Stasimus ile karşılaşır. Evini Callicles'in aldığını öğrenen Charmides üzüntüden perişan olur. Callicles, gerçekleri anlatmak için onu eve götürür.

Callicles, Charmides'e evini ve sakladığı parayı oğlundan korumak için aldığını anlatmıştır. Uydurma yolcuyla da Megaronides ile birlikte tutmuşlar, kızının evliliği için gereken drahomayı böylelikle vermek istemişlerdir. Charmides, arkadaşına minnettardır. Lysiteles gelir ve kızını ondan ister. Charmides, bin altın drahoma ile kızını verir. Oğlu Lesbonicus'u da affeder.

Oyunda kadın karakter yoktur.

Ancak Lysiteles'in konuşması **meretrix mala**'nın insanı felakete sürükleyeceği üzerinedir. Lysiteles, genel olarak aşkın insanın aklını başından alacağını anlatsa da aşkı kullanarak bir erkeği mahveden fahişeden yakınmaktadır. Şerefli bir genç olarak, fahişelerin erkeklerin hayatını mahvettiğini, onları sefalete sürüklediğini şöyle anlatır:

“**Lysiteles**: ...omnium primum 235

Amoris artis eloquar quem ad modum expediant.

numquam Amor quemquam nisi cupidum hominem

postulat se in plagas conicere:

eos cupit, eos consecatur; 238a

subdole [blanditur] ab re consulit,

blandiloquentulus, harpago, mendax, 239a

cuppes, avarus, elegans, despoliator,

latebricolarum hominum corruptor, 240a

[blandus] inops celatum indagator.

nam qui amat quod amat quom extemplo 241a

saviis sagittatis percussus,

ilico res foras labitur, liquitur.

'da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes'.

ibi ille cuculus: 'ocelle mi, fiat: 245

et istuc et si amplius vis dari, dabitur.'

ibi illa pendentem ferit: iam amplius orat;

non satis id est mali, ni amplius etiam,

quod ecbibit, quod comest, quod facit sumpti.

nox datur: ducitur familia tota, 250

vestiplica, unctor, auri custos, flabelliferae, sandaligerulae,

cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii,

raptores panis et peni;

fit ipse, dum illis comis est, inops amator.”...

“**Lysiteles:** ... Her şeyden önce
Aşk ile ne kazanılır onu söyleyeceğim
Aşk, insan tutkulu oldukça ona darbe vurmak ister.
Onları seçer, onları elde etmeye çalışır;
Kurnazlıkla [yüze güler] kandırır,
Tatlı dilli, açgözlü, yalancı,
Arzulu, hırslı, keyfine düşkün, yıkıcı,
Kötü yerlerde oturanların bozguncusu,
[yüze gülen] saklanan şeylerin peşine düşendir.
Zira seven kişi sevdiğinin
Öpücük oklarıyla harap olunca,
Parası hemencecik erir gider.
‘bunu bana ver balım, seviyorsan beni, önem veriyorsan bana’
O zaman o guguk kuşu: ‘olsun sevgilim:
Hem bu hem de verilmesini istediklerinden fazlası verilecek.’
O zaman atar kancasını: daha çok ister;
Ne bu ne de fazlası yetmez artık,
Yer, içer, bitirir parayı.
Bir gece beraber olur: bütün bir aileyi karşısında bulur,
Giysicisi, yağlayıcısı, kuyumcusu, yelpazecileri, ayakkabı giydiren hizmetçileri,
Şarkıcıları, mektup getiren ve götüreren köleleri, yağmacıları;
Âşık onlara cömert davranırken kendisi yoksullaşır...”
(Çev: Abrim Gürgen)

I. KARTACALI (POENULUS)

1. KARAKTERLER

Agorastocles: Bir delikanlı, Hanno’nun yeğeni, Adelphasium’un sevgilisi.

Milphio: Agorastocles’in kölesi.

Adelphasium: Hanno’nun kızı, küçükken kaçırılmış ve Kurt’un evine düşmüştür.

Anterastilis: Adelphasium’un kız kardeşi, ablası gibidir.

Lycus (Kurt): Bir kadın satıcısı.

Syncerastus: Kurt'un kölesi.

Antamoenides: Bir asker, Anterastilis'e âşıktır.

Tanıklar.

Collybiscus: Agorastocles'in çiftlik kâhyası.

Hanno: Kartacalı bir ihtiyar.

Giddenis: Adelphasium ile Anterastilis'in dadısı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Kartacalı bir zengin yedi yaşındaki oğlu Kalydon'a kaçırılır. Burada zengin bir adam tarafından evlat edinilir. Çocuğun babasının kuzeninin iki kızı da dadılarıyla birlikte kaçırılır. Kızlar, bir kadın satıcısı tarafından satın alınır.

Agorastocles, kölesi Milphio'ya, Kurt'un elindeki Adelphasium'a olan aşkını anlatmaktadır. Kölesi kızı azat ettirmek için bir plan kurar. Kâhya Collybiscus'a para verip, kızı almak isteyen biri olarak Kurt'un evine yollayacaktır. Agorastocles de gidip kölesini soracaktır. Ardından da Kurt'u hırsızlıkla suçlayıp, mahkemede bağışlanması karşılığında kızı alacaktır. Adelphasium, kız kardeşi Anterastilis ile Venus Tapınağı'na giderken, Agorastocles ve Milphio ile karşılaşır. Adelphasium, kendisini azat ettirmeye söz veren Agorastocles'e kızar. Bunun üzerine planı uygulamaya koyulurlar.

Kurt, Venus'a altı kurban kestiğinden ancak tanrıçanın istediklerini vermediğinden yakınmaktadır. Tapınağın rahibi falına bakmış, para kaybedeceğini söylemiştir. Kurt kendi kendine yakınırken, yanına Antamonides adında bir asker gelir. Pentatronica Savaşı'ndaki kahramanlıklarını abartılı bir dille anlatır. Kurt'tan Anterastilis'i ister.

Agorastocles, kurdukları plan için yalancı tanıklar bulmuştur. Milphio da Collybiscus'a ve tanıklara söylemeleri gerekenleri anlatır. Antamonides Kurt'un evinde Anterastilis'in tapımdan dönmesini beklemektedir. Bu sırada tanıklar Kurt'a Collybiscus'u getirirler. Onun zengin bir asker olduğunu ve eğlenmek istediğini söylerler. Collybiscus, Kurt'a para verirken tanıklar Agorastocles'i çağırırlar.

Tanıkların da yardımıyla suçüstü yapan Agorastocles, Kurt'u mahkemeye vermeye hazırlanır.

Milphio, Venus Tapınağı'nda Kurt'un kölesi Syncerastus ile karşılaşır. Syncerastus, efendisinin kendisine kötü davrandığından dert yanmaktadır. Kurt'un evindeki Adelphasium ile kız kardeşi Anterastilis'in aslında Kartacalı ve özgür olduklarını söyler. Kurt onları bir korsandan satın almıştır. Milphio, kendi efendisi Agorastocles'in de Kartacalı olduğunu söyler. Efendisine bu haberi vermek üzere oradan ayrılır.

Kartacalı Hanno, kaçırılan kızlarını ve yeğenini aramak için Aitolia'ya gelmiştir. Arkadaşı Antidamas'ın oğlu olarak bildiği Agorastocles'in evini aramaktadır. Yolda Agorastocles ve Milphio ile karşılaşır. Aralarında geçen konuşmayı duymuş, Kartacalı iki özgür kızıdan bahsettiklerini anlamıştır. Konuşunca akraba olduklarını anlarlar. Hanno'dan, Kurt'u hapse attırmak için yalancı tanıklık yapmasını isterler. Kurt'un yanındaki kızların kaçırılan kızları olduğunu söyleyecektir. Kızların dadısı Giddenis'i gören Hanno, onların kendi öz kızı olduğunu anlar. Kızlar tapınaktan dönerken Agorastocles ve Hanno onlara gerçeği söyler. Hanno, Adelphasium'u Agorastocles ile evlendirmeye söz verir. Kurt, mahkemeye verilmemesi için tüm parasını Agorastocles'e verir.

Oyundaki kadınlar **Anterastilis** ve **Adelphasium**'dur.

İkinci **puella** karakterinden olan bu iki kız kardeş de küçükken kaçırılmış ve kadın satıcısı Kurt'un eline düşmüşlerdir. Aslında iyi bir ailenin kızları olduklarından, yaptıkları iş kötü olsa bile erdemlerini kaybetmemişlerdir. Adelphasium, içinde bulunduğu durumdan, fahişelikten şikâyet etmekte, kızkardeşine bir fahişe için en iyi süsün alçakgönüllülük olduğunu söylemektedir:

“**Adelphasium**: Invidia in me numquam innatast neque malitia, mea soror. 300

bono med esse ingenio ornatam quam auro multo mavolo:

aurum, id fortuna invenitur, natura ingenium bonum.

[bonam ego quam beatam me esse nimio dici mavolo.]

meretricem pudorem gerere magis decet quam purpuram:

[magisque meretricem pudorem quam aurum gerere condecet.] 305

pulchrum ornatum turpes mores peius caeno conlinunt,
lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.”

“Adelphasium: Ey kız kardeşim! İçimde ne kıskançlık ne de kötülük vardır.
İyi bir karakteri çok miktarda altına tercih ederim:
Altını talih getirir, iyi karakter insanın doğasında bulunur.
[Ben iyi insanı zengin insana kat be kat tercih ederim.]
Bir fahişe süsten ziyade alçakgönüllülükle bezenmelidir:
[Bir fahişeye alçakgönüllülük altından daha çok yakışır.]
Kötü huylar güzel giyinmiş birini çamurdan daha çok kirletir,
İyi huylar kötü giyinmiş birini, davranışlarıyla kolaylıkla iyi gösterir.”
*(Çev: Abrim Gürgen)

İ. CASINA

1. KARAKTERLER

Olympio: Lysidamus’un çiftlik kâhyası.

Chalinus: Lysidamus’un oğlunun kalkancısı.

Cleostrata: Lysidamus’un karısı.

Pardalisca: Cleostrata’nın hizmetçisi.

Myrrhina: Cleostrata’nın komşusu.

Lysidamus: Bir ihtiyar.

Alcessimus: Bir ihtiyar. Lysidamus’un arkadaşı.

Citrio: Aşçı.

Çalgıcılar, aşçı yamakları.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Lysidamus, karısı Cleostrata’nın karavaşı Casina’ya âşıktır. Onu elde edebilmek için kölesi Olympio ile evlendirmeyi düşünür. Oğlunun kalkancısı Chalinus da Casina’ya âşıktır.

Olympio ve Chalinus, Casina'ya olan aşkları yüzünden kavga etmektedirler. İkisi de Casina ile evlenmek istemektedir.

Cleostrata arkadaşı Myrrhina'ya kocası Lysidamus'u şikâyet etmektedir. Lysidamus'un kendi karavaşı Casina'ya âşık olduğunu söyler. O sırada gelen Lysidamus, Casina'ya olan aşkının kendisini ne kadar değiştirdiğini mırıldanmaktadır. Cleostrata, kocası ile kavga eder. Lysidamus, Casina'yı kölesi Olympio ile Cleostrata ise oğlunun kalkancısı Chalinus ile evlendirmek istemektedir. Lysidamus, Chalinus'a özgürlüğü karşılığında Casina'yı Olympio'ya bırakmasını teklif eder. Chalinus kabul etmez. Aynı teklifi Cleostrata da Olympio'ya yapmış ancak o da kabul etmemiştir. Lysidamus kura çekmeye karar verir. Kurayı Olympio kazanır. Chalinus, Lysidamus ve Olympio'nun konuşmalarını duyar. Lysidamus'un Casina'yı kendisi için istediğini anlamıştır. Onlara yaptıklarının bedelini ödetmeye karar verir.

Lysidamus, Casina ile bir gece geçirmek için arkadaşı Alcessimus'un evini ayarlar. Alcessimus'un karısı ve köleleri Cleostrata'ya düğün için yardım etmeye gidecek ve ev boş kalacaktır. Durumu anlayan Cleostrata, Alcessimus'a yardıma ihtiyacı olmadığını, kocasına da Alcessimus'un karısını göndermekten vazgeçtiğini söyler. Lysidamus, Alcessimus ile kavga eder ancak Alcessimus arkadaşının hatırı için karısını göndermeye karar verir. Pardalisca telaşla Lysidamus'a gelerek Casina'nın onu ve Olympio'yu öldürmek istediğini söyler. Oysa böyle söylemesini Cleostrata ve komşu kadın tembihlemiştir. Paniğe kapılan Lysidamus, Pardalisca'ya kızını sakinleştirmesi için yalvarır. Olympio, alışverişten eve dönmektedir.

Kadınlar, Casina yerine Chalinus'u gelin ederler. Düğün yemeğini de geciktirirler. Sabırsızlanan Lysidamos gelinin getirilmesini ister. Gelin kılığındaki Chalinus Olympio'ya teslim edilir.

Olympius ve Lysidamos, gelinin Chalinus olduğunu anlamışlardır. Chalinus, mahkemeye gideceğini söyler. Cleostrata, kocasını affeder. Olay tatlıya bağlanır.

Oyundaki kadın karakterler **Casina**, **Cleostrata**, **Myrrhina** ve **Pardaliscadır**.

Casina, oyuna ismini verdiği halde hiç görünmez. Birinci **puella** karakterinden olan Casina, iffetli, erdemli bir genç kız olarak tanımlanır.

Cleostrata ve **Myrrhina** oyundaki **matrona** karakterleridir. Kocasının kendisini aldattığını düşünüp üzülen Cleostrata'ya arkadaşı Myrrhina öğütler verir. Evli bir kadının kocasının sadakatsizliklerine göz yumması gerektiğini, onun arzularını yerine getirmek ve yuvasının huzurunu korumak zorunda olduğunu söyler. Ancak söylemesine rağmen, Cleostrata'nın kocası çapkınlık yapmaya kalkınca ona dersini vermeye yardım etmekten de geri kalmaz:

“**Myrrhina**: Unde ea tibist?

Nam peculi probam nil habere addecet

Clam virum et quae habet partum ei haud commoedest,

Quin viro aut subtrahat aut stupro invenerit.

Hoc viri censeo esse omne quicquid tuomst.

Cleostrata: Tu quidem advorsum tuam amicam omnia loqueris.

Myrrhina: Tace sis, stulta, et mi auscultata.

Noli sis tu illi advorsari:

Sine amet, sine quod lubet id faciat,

Quando tibi nil domi deliquomst.”

“**Myrrhina**: O nereden senin oluyor?

Namuslu bir kadına kocasından gizli para sahibi olmak hiç yakışmaz.

Eğer varsa ya kocasından gizlice almış ya da iffetsizlikle edinmiştir.

Sahip olduğun tüm servet kocanıdır.

Cleostrata: Sen hep arkadaşına karşı konuşursun.

Myrrhina: Aptal! Sus ve beni dinle.

Ona asla karşı gelme:

Ne hoşuna gidiyorsa yapsın,

Ne seni ne evi hiçbir şeyden yoksun bırakmadıkça.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Ancilla karakteri olan **Pardalisca**, Cleostrata'nın hizmetçisidir. Hanımına yardım etmek için Casina'nın yerine sahte bir gelin bulmaya yardım eder. Ona, erdemlerini unutmamasını, kocasının üzerinde mutlak otorite kurmasını tavsiye eder:

“**Pardalisca**: Sensim supera tolle limen pedes, mea noua nupta:
Sospes iter incipe hoc, ut uiro tuo
Semper sis superstes,
Tuaque ut potior pollentia sit, uincasque uirum uictrixque sies.
Tua uox superet tuomque imperium: uir te uestiat, tu uirum despolies.
Noctuque et diu ut uiro subdola sis,
Opsecro memento.”

“**Pardalisca**: Ey yeni gelinim! Ayaklarını kapı eşiğinden biraz yukarı kaldır:
Yolun açık olsun, kocana
Daima sen hükmedesin,
Senin gücün daha fazla olsun ki kocana boyun eğdiresin.
Sesin ve iktidarın üstün gelsin: Kocan seni giydiresin, sen kocanı soyup soğana
çeviresin.
Gece gündüz kocana karşı kurnaz olasın,
Yalvarırım hatırla bunları.”
(Çev: Abrim Gürgen)

J. ESİRLER (CAPTIVI)

1. KARAKTERLER

Ergasilus: Dalkavuk.
Hegio: İhtiyar
Falakacılar.
Philocrates: Genç esir.
Aristophontes: Genç esir.
Stalagmus: Köle
Tyndarus: Philocrates’in kölesi.
Philopolemus: Hegio’nun oğlu.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Dalkavuk Ergasilus, yaptığı işin efendisine yağ çekmek olduğunu anlatır. Oğlu savaşta esir düştükten sonra efendisi Hegio'nun, onu bulma umuduyla esir tüccarlığına başladığını söyler. Hegio ile karşılaşınca ona, oğlu için çok üzüldüğünü, bulunması için dua ettiğini anlatır. Hegio'dan yemek sözü alır.

Falakacılar tarafından zincire vurulmuş olan esirler içinde Philocrates ve kölesi Tyndarus da vardır. İkisi bir plan yaparlar ve birbirlerinin yerine geçerler. Oğlunun kaybolduğunu anlatan Hegio, Tyndarus sandığı Philocrates'e, Philocrates'in ailesi hakkında sorular sorar. Philocrates, onun çok zengin bir adamın oğlu olduğunu söyler. Hegio, Tyndarus'a oğlunun onun memleketi Elis'de esir olduğunu, bulunması karşılığı özgürlüğünü kazanacağını söyler. Tyndarus, bu iş için Philocrates'in Elis'e gönderilmesini ister. Hegio, yirmi mina karşılığı bunu kabul eder. Philocrates, Hegio'nun oğlunu bulmak üzere Elis'e gider.

Ergasilus, hiç kimsenin kendisini yemeğe davet etmemesinden şikâyetçidir. Yiyecek umidiyle limana gider. Genç esirlerden Aristophontes, Hegio'ya Philocrates'i tanıdığını söyler. Hegio da bunun üzerine onu alıp eve götürür. Philocrates sanılan Tyndarus ise korkuya kapılmıştır. Aristophontes, Tyndarus'u tanıyınca Hegio kandırıldığını anlar. Tyndarus'u zincire vurdurur. Aristophontes ise yaptığından pişman olmuştur.

Ergasilus, limandan sevinçle dönerek Hegio'ya müjdeyi verir. Küçükken kaçırılan diğer oğlu Philopolemus, onu kaçıran köle Stalagmus ve Philocrates'i limanda gördüğünü söyler. Duyduklarına inanamayan Hegio, gerçeği gözleriyle görmek için limana gider. Ergasilus, karnını doyurmak için kilere girer.

Hegio, oğlu Philopolemos'a kavuşmuştur. Yardımları için Philocrates'e teşekkür eder. Philocrates, Tyndarus'un özgür bırakılmasını ister. Stalagmus'un söylediklerinden Tyndarus'un da Hegio'nun oğlu olduğu anlaşılır.

Oyunda kadın karakter yoktur.

K. HORTLAK (MOSTELLARIA)

1. KARAKTERLER

Tranio: Theuropides'in kölesi. Philolaches ile ilgilenir.

Grumio: Theuropides'in kâhyası.

Philolaches: Bir delikanlı, Philematium'un sevgilisi.

Philematium: Philolaches'in âşık olduğu kız.

Scapha: Philematium'un hizmetçisi, eski bir fahişe.

Callidamates: Bir delikanlı, Philolaches'in arkadaşı.

Delphium: Bir fahişe, Callidamates'in sevgilisi.

Theuropides: Philolaches'in babası.

Simo: Bir ihtiyar, Theuropides'in komşusu.

Tefeci.

Phaniscus: Callidamates'in kölesi.

Bir köle.

Genç köle: Philolaches'in kölesi.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Oyun Atina'da geçer. Theuropides yolculuğa çıkınca oğlu ve kölesi tüm servetini eğlence hayatında harcarlar.

Grumio, Tranio ile efendilerinin malını, mülkünü satıp eğlendiği ve oğlu Philolaches'i ayarttığı için kavga eder. Philolaches, babası yanındayken akıllı, uslu bir hayat sürdüğünü ancak kendi başına kalınca pek çok yanlış yaptığını söyler. Babasının servetini şuarsuzca harcadığı için pişmandır. Sevgilisi Philematium'u azat ettirmek için tefeciden borç almıştır. Onun hizmetçisi Scapha ile konuşmalarını duyar. Scapha, ona gençliğini Philolaches için harcamaması gerektiğini öğütlemektedir. Philematium sadece Philolaches'i sevdiğini söyleyerek süslenmektedir. Philolaches gelir ve beraber evlerine giderler. Callidamates sarhoştur. Sevgilisi Delphium ile Philolaches'in evine gelir.

Tranio, telaşla eve gelerek Philolaches'e babasının döndüğünü söyler. Herkesi bir telaş alır. Tranio, içerdikleri bir odaya kilitler. Theuropides dönünce ona, evi satın aldığı adamın zamanında birini öldürdüğünü, o kişinin hayaletinin evde olduğunu, oğlunun da köye kaçtığını söyler. Evden tuhaf sesler gelmesi üzerine korkuya kapılan Theuropides kaçar.

Theuropides, evi satın aldığı adamla konuşmuş, adam böyle bir olay olmadığını söylemiştir. Philolaches'in borç aldığı tefeci gelir ve Tranio'dan parasını ister. Tranio, Theuropides'e oğlunun komşusu Simo'nun evini almak için borç aldığını uydurur. Simo'ya da efendisinin onun evini gezmek istediğini, kendi evini ona göre yaptırmak istediğini söyler. Tranio'ya inanan Simo, Theuropides'in evi gezmesine izin verir.

Callidamates'in kölesi Phaniscus ve diğer köle efendilerini aramaktadır. Philolaches'in evinin önünde babasıyla karşılaşırlar. Theuropides, oğlunun tüm yaptıklarını öğrenir. Üzütüsünden kahrolur. Simo ile karşılaşınca oğlunun ev almadığını da öğrenen Theuropides, oğlunu ve Tranio'yu cezalandırmaya karar verir. Tranio evdekileri arka kapıdan dışarı çıkarmıştır. Yaptıklarından pişmandır. Her şeyi efendisine anlatmaya karar verir. Theuropides, düzen kurup Tranio'yu konuşturur. Oğlunun arkadaşı Callidamates araya girerek onu yatıştırır.

Oyundaki kadın karakterler **Scapha**, **Philematium** ve **Delphium**'dur.

Scapha, üçüncü meretrix karakteri yani lena'dır. Gençliğinde fahişe olan Scapha, **meretrix bona** olan **Philematium**'a tek bir erkeğe bağlanmamasını, hayatını garantiye almasını öğütler. Oysa Philematium'un tek dileği, kendisini özgürlüğe kavuşturan Philolaches ile evlenmektir:

“Scapha: Equidem pol miror tam catam, tam docilem te et bene doctam
nunc stultam stulte facere.

Philematium: Quin mone quaeso, si quid erro.

Sc: Tu ecaster erras, quae quidem illum expectes unum atque illi
morem praecipue sic geras atque alios asperneris.

matronae, non meretricium est unum inservire amantem.

190

...

Philem: Nolo ego mihi male te, Scapha, praecipere.

Sc: Stulta es plane, quae illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem. 195

moneo ego te: te ille deseret aetate et satietate.

Philem: Non spero.

Sc: Insperata accidunt magis saepe quam quae speres.

postremo, si dictis nequis perduci, ut vera haec credas

mea dicta, ex factis nosce rem. vides quae sim; et quae fui ante.

nihilo ego quam nunc tu *** amata sum; atque uni modo gessi morem: 200

qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem commutavit,

reliquit deseruitque me. tibi idem futurum credo.”

“**Scapha:** Senin gibi uysal ve okumuş bir kızın böylesine aptal olması beni hayrete düşürüyor.

Philem: Ne yanlış yapıyorum söyler misin?

Sc: Castor aşkına! Bir tek onu beklemekle,

Ahlaklı davranmakla ve diğerlerini reddetmekle hata ediyorsun.

Bir tek adamı sevmek fahişeye değil evli kadına yakışır.

...

Philem: Bana kötü öğüt vermeni istemiyorum Scapha.

Sc: Aptalsın sen! Onun sonsuza dek sana böyle lütufkâr olacağını sanıyorsun.

Sana derim: Zamanla senden bıkar ve seni terk eder.

Philem: Sanmam.

Sc: Sandığından çok sanmadıkların başına gelir.

Söylediklerimin doğru olduğuna inanmıyorsun, olanlara bir bak.

Şimdi ve eskiden nasıl olduğuma bir bak.

Ben de senden daha az sevilir değildim; tek bir kişiye bağlandım

Pollux aşkına! Yaşlanıp saçlarımın rengi değişince

Terk edip gitti beni. Sanırım senin geleceğin de aynı olacak.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Philematium'un arkadaşı olan **Delphium** da **meretrix bona**'dır. Sahnede sadece sevgilisi Callidamates'e kur yaparken görülür.

L. PALAVRACI ASKER (MILES GLORIOSUS)

1. KARAKTERLER

Pyrgopolinices: Palavracı asker. Kral Seleukos'un ücretli askeri.

Artotrogus: Pyrgopolinices'in dalkavuşu.

Palaestrio: Pleusicles'in eski, Pyrgopolinices'in yeni kölesi.

Periplectomenus: Bir ihtiyar. Pleusicles'in arkadaşı.

Sceledrus: Pyrgopolinices'in kölesi.

Philocomasium: Pleusicles'in sevgilisi, Pyrgopolinices'in kapatması.

Pleusicles: Philocomasium'u seven delikanlı.

Lurcio: Kilercinin yamağı.

Milphidippa: Acroteleutium'un hizmetçisi.

Acroteleutium: Periplectomenus'un kapatması.

Cario: Aşçı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Palavracı asker kapatmasını Atina'dan kaçıırır, Ephesos'a getirir. Kadının aşığının kölesi, bir görev ile uzakta bulunan efendisine bu haberi ulaştırmak ister. Ama denizde esir edilir, o askere armağan olarak verilir

Pyrgopolinices, kahramanlık hikâyeleri uydurarak övünmektedir. Dalkavuşu Artotrogus da onu bir yandan övmekte bir yandan da onunla alay etmektedir.

Palaestrio, öndeyişi söyler. Periplectomenus, evin çatısına çıkan Sceledrus'un içeriyi gözetlediğini ve Philocomasium'u gördüğünü söyler. Palaestrio, bu durumdan kurtulmak için Pyrgopolinices'e kızın bir ikizi olduğu yalanını söylemeye karar verir. Palaestrio'nun uyarısıyla kız da böyle konuşarak Sceledrus'u inandırır. Periplectomenus da konuğuna hakaret ettiği için Sceledrus'u azarlar. Başına geleceklerden korkan Sceledrus susmaya karar verir.

Pleusicles, Periplectomenus'a göstermiş olduğu konukseverlik ve yapmış olduğu iyilikler için teşekkür eder. Palaestrio, Pyrgopolinices'e düzen kurmak için güzel ve fattan bir kadın bulmak istediğini söyler. Kadın, kendini Periplectomenus'un karısı olarak tanıttak ancak Pyrgopolinices'e âşık numarası yapacaktır. Periplectomenus, Acroteleutium adlı kadını bu iş için görevlendirir. Kadın askere bir yüzük gönderecek, onunla olmak istediğini söyleyecektir.

Palaestrio, Acroteleutium'un gönderdiğini söylediği yüzüğü Pyrgopolinices'e vererek, kadının ona âşık olduğunu söyler. Bu duruma çok sevinen asker, Philocomasium'u göndermeye karar verir. Hizmetçisi Milphidippa da askere gelip hanımının ona âşık olduğunu söyler. Pyrgopolinices, Philocomasium'a istediği her şeyi alıp gitmekte serbest olduğunu söyler. Pleusicles de denizci kılığına girip onu Atina'ya götürür. Acroteleutium kur yaparak Pyrgopolinices'i Periplectomenus'un evine sokar. Evli bir kadınla beraber olmaya kalktığı için Periplectomenus'un köleleri tarafından dövülür.

Oyundaki kadın karakterler **Philocomasium**, **Acroteleutium** ve **Milphidippa**'dır.

Philocomasium ve **Acroteleutium** açıkça fahişelik yapan kadınlardır. Yani **meretrix mala**'dırlar. Philocomasium sevdiği adamla evlenebilmek için düzen kurmaktan geri kalmaz:

“**Palaestrio**: Praecepta facito ut memineris.

Philocomasium: Totiens monere mirumst.

Pal: At metuo ut satis sis subdola.

Phil: Cedo vel decem, edocebo 355

minime malas ut sint malae, mihi solae quod superfit.”

“**Palaestrio**: Sana öğütlediklerimi unutma!

Philocomasium: Sık sık hatırlatman şaşılacak şey!

Pal: Yeterince düzenbaz olmadığından korkuyorum.

Phil: İstersen on kişi getir, onlara

Kötüler kadar kötülük öğretim, tek başıma yeter de artarım.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Acroteleutium da cömert efendisi Periplectomenus'a iyilik yapmak ister, bu yüzden **matrona** rolünü oynamayı kabul eder:

“Acroteleutium: Stultitia atque insipientia mea istaec sit, <mi patrone,>
me ire in opus alienum aut ibi meam operam pollicitari,
si ea in opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta. 880

Periplectomenus: At melius est monerier.

Acr. Meretricem commoneri,
quam sane magni referat, nihil clam est. quin egomet ultro,
postquam adbibere auris meae tuae oram orationis,
tibi dixi, miles quem ad modum potis sit deasciari.

Per: At nemo solus satis sapit. nam ego multos saepe vidi 885
regionem fugere consili prius quam repertam haberent.

Acr: Si quid faciendum est mulieri male atque malitiose,
ea sibi immortalis memoriae meminisse et sempiterna;
sin bene quid aut fideliter faciendum eisdem veniat,
obliviosae extempulo fiunt, meminisse nequeunt.”

“Acroteleutium: Aptallık hatta düşüncesizliktir benim için, ey efendim!
Bilmediğim bir işe girmek ya da vaatte bulunmak,
Eğer kötülükte ya da kurnazlıkta iş bilmeseydim.

Periplectomenus: Hatırlatmak daha iyidir.

Acr: Bir fahişeye (işini) hatırlatmak ne akıllıca!
Daha sen söylemeden sana dedim,
Askerin nasıl aldatılabileceğini.

Per: Kimse tek başına yeterli değildir çünkü çok gördüm
Yolu bulduktan sonra bile şaşırınları.

Acr: Bir fahişenin kötü, hileli bir iş yapması gerekirse,
Hatırlamak için ölümsüz bir hafızası olur;
Ama iyilik ya da sadakat gerekirse,
Unutkan olur, hiçbir şey hatırlamaz.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Milphidippa ancilla rolündedir. Bir fahişe olan hanımı Acroteleutium'a yardımcı olmak için elinden geleni yapar.

M. PERSA (PERSLİ)

1. KARAKTERLER

Toxilus: Köle.

Sagaristio: Köle, Toxilus'un arkadaşı.

Saturio: Asalak.

Sophoclidisca: Hizmetçi

Lemniselenis: Toxilus'un sevgilisi.

Paegnum: Çocuk.

Genç kız: Saturio'nun kızı.

Dordalus: Kadın satıcısı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Efendisinin yokluğunda işi bırakan köle Toxilus'un en büyük arzusu, kadın satıcısı Dordalus'un elinde bulunan sevgilisi Lemniselenis'i özgürlüğüne kavuşturmaktır. Arkadaşı Sagaristio'dan bu işi halletmek için ödünç para ister. Sagaristio'nun parası yoktur ancak arkadaşına yardım etmek için para bulmaya karar verir. Toxilus, asalak Saturio'yu kızını Dordalus'a satması için ikna eder. Bu işi Sagaristio yapacaktır. Tüm bunlar olurken Lemniselenis, Toxilus'a hizmetçisi Sophoclidisca ile bir mektup gönderir. Aynı anda da Toxilus ona Paegnum ile bir mesaj yollar. Sagaristio'dan parayı alır almaz Dordalus'a veren Toxilus, sevgilisini özgürlüğüne kavuşturur. Bunun ardından Persli kılığına giren Sagaristio, Saturio'nun kızını da Persli bir köle gibi giydirir. Onu yüklü bir para karşılığında Dordalus'a satar. Sagaristio'nun gitmesinin ardından Saturio ortaya çıkar. Kızını Dordalus'un elinden alır. Oyunun sonunda Toxilus ve Sagaristio, aldatıldığını anlayan Dordalus ile alay ederler.

Oyundaki kadın karakterler **Sophoclidisca**, **Lemiselenis** ve **Saturio'nun kızıdır**. Dordalus'un hizmetçisi olan **Sophoclidisca ancilla**'dır. **Lemiselenis** ise **meretrix mala**'dır. **Saturio'nun kızının** ismi bile belli değildir, sadece bir sahnede babasına kendisini satmaması için yalvarırken görünür. Erdemli, iffetli bir kız olduğu için yoksul bir hayatı onursuz bir hayata tercih eder. Babası ise onu dinlememektedir:

“Kız: Amabo, mi pater,

quamquam libenter escis alienis studes,

tuin ventris causa filiam vendas tuam?

Saturio: Mirum quin regis Philippi causa aut Attali

te potius vendam quam mea, quae sis mea. 340

Kız: Vtrum tu pro ancilla me habes an pro filia?

Sat: Vtrum hercle magis in ventris rem videbitur.

meum, opino, imperiumst in te, non in me tibi.

Kız: Tua istaec potestas est, pater. verum tamen,

quamquam res nostrae sunt, pater, pauperculae, 345

modice et modeste meliust vitam vivere;

nam ad paupertatem si admigrant infamiae,

gravior paupertas fit, fides sublestior.

Sat: Enim vero odiosa es.

Kız: Non sum, neque me esse arbitror,

quom parva natu recte praecipio patri. 350

nam inimici famam non ita ut natast ferunt.”

“Kız: Lütfen babacığım!

Başka yiyeceklere heveslenmene rağmen

Kendi iştahın için kızını satacak mısın?

Saturio: Kral Philippus ve Attalus aşkına!

Benim olanı satmaktansa seni satmam bir mucizedir.

Kız: Beni kızın olarak mı yoksa köle olarak mı görüyorsun?

Sat: Hercules adına! Öyle görünüyor ki iştahımın işlerinden biri

Yetkinin sende değil bende olduğudur.

Kız: Bu güç, yetki senindir babacığım!
Yoksul olsak da, basit bir hayat yaşamak
Şerefsizlikten çok daha iyidir.
Eğer yoksulluğa şerefsizlik de eklenirse
Ona katlanmak daha ağır olur.

Sat: Sen gerçekten de iğrençsin.

Kız: Senin düşündüğün gibi değilim,
Yaşım küçük olsa da babama öğüt veriyorum.
Düşmanlar leke sürmesinler diye.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Bir **meretrix mala** olan **Lemniselenis**, kendisini özgürlüğüne kavuşturmak için para bulmaya çalışan sevgilisi **Toxilus**'a kur yapar:

“Lemniselenis: Toxile mi, cur ego sine te sum, cur tu autem sine me es?

Toxilus: Agedum ergo, accede ad me atque amplectere sis.

Lemn: Ego vero.

Tox: Oh, nihil hoc magis dulcest.

sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?

765

Lemn: Omnia quae tu vis, ea cupio.”

“Lemniselenis: Toxiluscuğum, niçin sensizim, sen de bensizsin?

Toxilus: Gel öyleyse, yaklaş, sarıl bana.

Lemn: (Geleyim) sahiden.

Tox: Bundan daha tatlı bir şey yoktur.

Ama lütfen, gözümün bebeği, niçin yatağa uzanmıyoruz?

Lemn: İsteddiğin her şeyi ben de istiyorum.”

(Çev: Abrim Gürgen)

N. *STICHUS*

1. KARAKTERLER

Philumena: Antipho'nun kızı, Epignomus'un karısı.

Pamphilla: Philumena'nın kız kardeşi, Pamphilippus'un karısı.

Antipho: Atinalı zengin bir ihtiyar.

Gelasimus: Philumena'nın asalağı.

Crocotium: Philumena'nın hizmetçisi.

Pinacium: Çocuk.

Epignomus.

Pamphilippus.

Stichus: Köle.

Sagarinus: Köle, Stichus'un arkadaşı.

Stephanium: Pamphilla'nın hizmetçisi, Stichus'un sevgilisi.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Atinalı zengin ihtiyar Antipho'nun Philumena ve Pamphilla adında iki kızı vardır. Bu kızlar Epignomus ve Pamphilus adında iki kardeşle evlidir. Kocaları servetlerini harcar ve ticaret yapmak için uzaklara gider. Evden ayrıldıklarına üç yıl olmuştur. Kendilerinden hiç haber alınmaz. Ölü mü diri mi oldukları bile belli değildir. Kızlarının durumuna üzülen Antipho, onların tekrar evlenmelerini ister. Kızları ise kayıp kocalarına karşı sadakatlerini korumakta kararlıdırlar. Philumena, asalağı Gelasimus'u gelen gemilere bakması için limana gönderir. Atina'ya dönen kocaları eve gelip, kayınpederleri tarafından affedilirler. Stichus, arkadaşı Sagarinus ve sevgilisi Stephanium ile eğlenmektedir. Oyun kavalcının çaldığı ezgiyle son bulur.

Oyundaki kadın karakterler **Philumena, Pamphilla, Crocotium** ve **Stephanium**'dur.

Philumena ve Pamphilla, **matrona** olan iki kızkardeştir. Kocaları üç yıldır kendilerinden uzakta olmasına rağmen, büyük bir sabırla onların dönüşünü

beklemektedirler. Kendilerini kocalarından ayırmak isteyen babalarına da ellerinden geldiğince direnirler. İkisi arasında geçen şu konuşma, Romalı evli kadının sahip olması gereken erdemleri göstermesi açısından ilginçtir:

“**Philumena:** Credo ego miseram

fuisse Penelopam, 1a

soror, suo ex animo,

quae tam diu vidua 2a

viro suo caruit;

nam nos eius animum 3a

de nostris factis noscimus, quarum viri hinc ap sunt,

quorumque nos negotiis apsentum, ita ut aequom est,

sollicitae noctes et dies, soror, sumus semper.

Pamphilla: Nostrum officium

nos facere aequomst, 7a

neque id magis facimus

quam nos monet pietas. 8a

sed hic, soror, asside dum: multa volo tecum

loqui de re viri.

Philumena: Salvene, amabo?

Pamphilla: Spero quidem et volo; sed hoc, soror, crucior,

patrem tuom meumque adeo, unice qui unus ~

civibus ex omnibus probus perhibetur,

eum nunc improbi viri officio uti,

viris qui tantas apsentibus nostris 15

facit iniurias immerito

nosque ab eis abducere volt.

haec res vitae me, soror, saturant,

haec mihi dividiae et senio sunt.

Philumena: Ne lacruma, soror, neu tuo id animo 20

fac quod tibi tuos pater facere minatur:

spes est eum melius facturum.

novi ego illum: ioculo istaec dicit,
neque ille sibi mereat Persarum
montis, qui esse aurei perhibentur, 25
ut istuc faciat quod tu metuis.
tamen si faciat, minime irasci
decet, neque id immerito eveniet.
nam viri nostri domo ut abierunt,
hic tertius annus.

Pamphilla: Ita ut memoras.” 30

“**Philumena:** Ey kızkardeşim! Uzun zaman kocasından yoksun kalan Penelope'nin zavallı olduğunu düşünüyorum.

Kocaları burada olmayan bizler de kendi başımıza gelenler yüzünden Onunla eşit durumdayız.

Günler, geceler boyunca kız kardeşim, hep endişeliyiz.

Pamphilla: Aynısını yapmak görevimizdir,

Bize öğütlenen bağlılıktan daha azını değil.

Ama kızkardeşim, otur yanıma bir

Seninle kocamın durumunu konuşmak istiyorum.

Philumena: Ama o iyi değil mi?

Pamphilla: Umarım ve dilerim ki öyledir ama kız kardeşim,

Senin ve benim babamızın yüzünden eziyet çekiyorum.

Tüm vatandaşların içinde onurlu sayılan babam, şimdi

Onursuz adamların yaptığını yapıyor.

Bizi onlardan ayırmak istiyor.

Bu işler beni tiksindiriyor,

Endişem ve kederim bunlardır.

Philumena: Ne ağla kızkardeşim, ne de babamın yapmakla

Tehdit ettiği şeyi ruhuna yap!

Dah iyisini yapacağına dair umut var.

Onu tanırım, bunları şakayla karışık söylüyor.

Hem endişelendiğin şeyi yaparsa

Altından olduğu söylenen Pers dağlarını elde etmeyecek.

Bunu yaparsa kızmamak gerekir

Çünkü kocalarımızın evden ayrılışının üçüncü yılıdır.

Pamphilla: Evet, hatırladığın gibi.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Crocotium ve **Stephanium** tipik **ancilla** karakteridir. Her ikisi de hanımlarına sadık birer hizmetçidir.

O. TRUCULENTUS

1. KARAKTERLER

Diniarchus: Atinalı delikanlı.

Astaphium: Phronesium'un hizmetçisi.

Truculentus: Köle.

Phronesium: Fahişe.

Stratophanes: Kaptan, Babil ordusunda subay.

Cyamus: Köle.

Strabax: Köylü delikanlı.

Callicles: İhtiyar.

Hizmetçiler.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Fahişe Phronesium'a âşık üç kişi vardır. Bunlar, Atinalı delikanlı Dinarchus, köylü delikanlı Strabax ve Babil ordusunda subay olan kaptan Stratophanes'tir. Phronesium, kaptanı elde etmek için ondan hamileymiş numarası yapar. Onu da çocuğun babası olduğuna inandırır. Oyunun ilk bölümünde, Dinarchus yurtdışından döner ve Phronesium'un evine hizmetçisi Astaphium tarafından kabul edilir. Ardından Astaphium, Strabax'ın evine onu Phronesium'u ziyaret etmeye davet etmek için gider. Ancak kölesi Stratilax tarafından kabaca geri çevrilir. Dinarchus

Phronesium'u göremeden evinden ayrılır. Kendisine onun banyoda olduğu söylenmiştir. Phronesium, en sonunda çıkar ve konuşmalarında, kaptan Stratophanes'ten hamile rolü yaptığını Dinarchus'a söyler. Dinarchus'tan kendisine bir çocuk bulmasını ister. Çocuğu kaptanı ikna etmek için kullanacaktır. Dinarchus'tan kendisine söz verdiği hediyeyi getirmesini ister ve onu yolcular. Kaptan, yurtdışından gelir ve Phronesium'a hediyeler verir; Fakat Phronesium kendisine para vermediği için hiç memnun olmaz ve onu küçümser. O anda Dinarchus'un kölesi Geta hediyeler, para ve erzakla çıkagelir. Bunun üzerine kaptan ve Geta arasında kavga çıkar. Strabax, yüklüce parayla gelir ve Phronesium'u ziyaret eder. Kölesi Stratilax, efendisini aramaya Phronesium'un evine gelir ancak onu gördükten sonra çekiciliğine yenik düşer. O sırada Dinarchus gelir fakat cömertlik göstermesine rağmen Phronesium tarafından reddedilir. O sahneden ayrılmadan önce, ihtiyar Callicles iki hizmetçisiyle gelir ve onları sorguya çeker. Henüz doğum yapan kızının bebeğini ne yaptıklarını sorar. Onlar, bebeği Dinarchus'u babası olduğuna inandırmak isteyen Phronesium'a götürdüklerini itiraf ederler. Dinarchus, bu konuşmaya kulak misafiri olur. Callicles'e yaklaşıp suçunu itiraf eder ve kızıyla evlenmek istediğini söyler. Callicles teklifini kabul eder; Dinarchus Phronesium'a giderek çocuğu iade etmesini ister. Phronesium, çocuğu birkaç gün içinde geri vereceğini söyleyerek onu kandırır. Bu sırada Stratophanes ortaya çıkar ve Phronesium'a yeni hediyeler getirir. Strabax 'la kavga ederler. Oyun, Phronesium'un aşkını ikisi arasında paylaştırmaya söz vermesiyle biter.

Oyundaki kadın karakterler **Astaphium** ve **Phronesium**'dur.

Astaphium, **Phroneisum** adlı fahişenin hizmetçisidir. Hanımının kurduğu türlü düzenlere yardım eden, sevgililerinden gelen hediyeleri kabul eden Astaphium, acımasız ve kötü niyetli bir **ancilla** karakteridir. Plautus'un diğer ancilla karakterleri arasında Astaphium adeta bir **lena** gibi görünür:

“**Astaphium**: Ad fores auscultate atque adservate aedis, 95
ne quis adventor gravior abaetat quam adveniat,
neu, qui manus attulerit steriles intro ad nos,
gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
ita nunc adulescentes morati sunt: quini

aut seni adveniunt ad scorta congerrones; 100
consulta sunt consilia: quando intro advenerunt,
oenus eorum aliqui osculum amicae usque oggerit, dum illi agant ceteri cleptae;
sin vident quempiam se adservare, obludiant qui custodem oblectent
per ioculum et ludum; de nostro saepe edunt: quod fartores, faciunt.
fit pol hoc, et pars spectatorum scitis pol haec vos me haud mentiri, 105
ibi sibus pugnae et virtuti de praedonibus praedam capere.
at ecastor nos rursus lepide referimus gratiam furibus nostris: 107–110
nam ipsi vident cum eorum aggerimus bona atque etiam ultro ipsi aggerunt 111
ad nos.”

“**Astaphium**: Dışarıyı dinleyin ve eve göz kulak olun!

Ne kimse geldiğinden daha yüklü çıksın,

Ne de bize boş gelen eller, dışarıya dolu çıksın!

Erkeklerin huyunu bilirim,

Şimdi genç erkekler geç kalırlar.

Beşer altışar fahişenin evine doluşurlar,

Bir karara varırlar. İçeri girdiklerinde

Onlardan biri kıza öpücük teklif eder, onlar anlaşınca

Diğerleri de çalarlar.

Birinin kendilerini gözlediğini görürlerse,

İzleyene oyun ederler.

Tıpkı tavukçular gibi bizim her şeyimizi yiyip bitirirler.

Pollux aşkına! Sizler, bir kısım seyirci, yalan söylemediğimi bilirsiniz

Yağmacılardan ganimet kapmak onların savaşı ve cesaretidir

Ama Castor aşkına! Hırsızlarımıza nezaketle bu lütfu geri veririz:

Çünkü bize kendileri getirseler bile

Görürler servetlerini topladığımızı.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Bir **meretrix mala** olan **Phronesium**'un üç sevgilisi vardır. Üçünden de para ve hediyeler alan, onları her açıdan sömüren Phronesium, talepleri yerine getirilmezse

onları terk etmekle tehdit eder. Kaptan sevgilisini evlenmeye ikna etmek için yeni doğmuş bir bebeği kaçtıracak kadar da acımasızdır:

“Phronesium: Puero isti date mammam. ut miserae
matres sollicitaeque ex animo sumus cruciamurque! 449–450
edepol commentum male, cumque eam rem in corde agito, 451
nimio — minus perhibemur malae quam sumus ingenio.
ego prima de me, domo docta, dico.
quanta est cura in animo, quantum corde capio 454–455
dolorem — dolus ne occidat morte pueri: 456
mater dicta quod sum, eo magis studeo vitae;
quae ausa hunc sum, tantundem dolum <nunc> adgrediar.
lucris causa avara probrum sum exsecuta,
alienos dolores mihi suppositi; 460
<sed> nullam rem oportet dolose adgrediri,
nisi astu totam accurateque exsequare.
vosmet iam videtis, ut ornata incedo:
puerperio ego nunc med esse aegram adsimulo.
male quod mulier facere incepit, nisi <id> efficere perpetrat, 465
id illi morbo, id illi senio, ea illi miserae miseriae;”

“Phronesium: Şu çocuğa annesini verin! Ne zavallıdır anneler,
Ne kadar endişeli ve de üzüntülü!
Pollux aşkına! Tasarladığım kötülük doğuştan olduğumuzdan
Daha az kötü sayılmaz.
Daha evvel evimde tasarladığımdan bahsediyorum.
Kalbimde duyduğum acı ne kadar da büyük!
Çocuğun ölümüyle plan bozulmasın.
Annesi oldum onun, o yüzden hayatından endişeliyim.
Öyle büyük bir hileye kalkıştım ki,
Hırslım ve açgözlülüğüm yüzünden bu ahlaksızlığı düzenledim.
Başka belalara da bulaştım;

Hiçbir işi hileyle yapmaya kalkışmamalı,
Özen ve kurnazlıkla yapmadıkça.
Görüyorsunuz artık ne süslüyüm!
Çocuk doğurmuşum gibi yapıyorum.
Bir fahişe kötülük yapmaya başlayıp da
Yerine getiremezse,
Onun için hastalık, yaşlılık ve zavallılıktır bu.”
(Çev: Abrim Gürgen)

Ö. *PSEUDOLUS*

1. KARAKTERLER

Pseudolus: Simo'nun kölesi.
Callidorus: Delikanlı, Simo'nun oğlu.
Ballio: Kadın satıcısı.
Simo: İhtiyar.
Callipho: Simo'nun arkadaşı ihtiyar.
Harpax: Köle.
Charinus: Delikanlı, Callidorus'un arkadaşı.
Çocuk.
Aşçı.
Simmia: Charinus'un kölesi.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Simo'nun oğlu, Atinalı delikanlı Callidorus, kadın satıcısı Ballio'nun elinde olan Phoenicium'a âşıktır. Phoenicium, Ballio tarafından yirmi mina karşılığında bir askere satılır; Bunların on beşini kaptan peşin vermiş ve kalanı da mührüyle beraber bir mektupla yollayıp kızını alacaktır. Simo'nun kölesi Pseudolus, efendisinin oğlu Callidorus'a bu durumu önlemek için elinden geleni yapacağına söz verir. İlk olarak Ballio'ya başvururlar; fakat girişimleri bütünüyle boşa çıkar. Bunun üzerine

Pseudolus, Simo'dan para almak için bir plan yapar ancak her şey ortaya çıkar; Fakat hatasını kabul edip özür dileyen Pseudolus, eğer kızı kurtarabilirse yirmi mina vermesi için Simo'yu ikna eder. Kaptanın kölesi Harpax gelir. Şehrin yabancı olduğu için, kendisini Ballio'nun yardımcısı olarak tanıtan Pseudolus'a mektubu ve mührü teslim eder. Calidorus'un arkadaşı Charinus, o beş minayı ödünç verir; Pseudolus, Charinus'un kölesi Simmia'yı kaptanın habercisi kılığına sokar. Simmia, Ballio'yu bulur, mektubu ve beş minayı teslim ederek Phoenicium'u kurtarır. Ballio, Pseudolus ile yirmi mina için iddiaya girer. Gerçek Harpax ortaya çıkar ve kızı almak için Ballio'ya başvurur. Kurulan düzen ortaya çıkar. Ballio, kaptana on beş mina, Simo'ya da yirmi mina ödemek zorunda kalır. Simo, Pseudolus'a kızı kurtarırsa ödeyeceğine söz vermiş olduğu yirmi minayı öder. Pseudolus, Calidorus tarafından cömertçe ödüllendirilir ve şerefine eğlence düzenlenir.

Oyunda adı geçen **Phoenicium, meretrix bona**'dır ve sahnede hiç görünmez.

P. CISTELLARIA

1. KARAKTERLER

Selenium: Demipho ve Phanostrata'nın kızı, bir lina tarafından büyütülmüştür.

Gymnasium: Fahişe.

Lena: Yaşlı fahişe, kadın satıcısı.

Tanrının yardımı.

Alcesimarchus: Selenium'a âşık delikanlı.

Köle.

İhtiyar.

Lampadio: Phanostrata'nın kölesi.

Melaenis: Yaşlı fahişe, kadın satıcısı.

Phanostrata: Demipho'nun karısı.

Halisca: Melaenis'in hizmetçisi.

Demipho: Lemnoslu ihtiyar tüccar.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Lemnoslu tüccar Demipho, Sicyonlu genç bir kadın olan Phanostrata'ya tecavüz eder. Bu birliktelikten bir kız çocuğu dünyaya gelir. Phanostrata, çocuğu kölesi Lampadiscus'a götürüp bırakması için verir. Bir kadın satıcısı çocuğu alır ve arkadaşı Melaenis'e hediye eder. Melaenis, kıza Selenium adını verir ve onu yetiştirir. Sicyonlu delikanlı Alcesimarchus, kıza âşık olur ve onu koruması altına alır. Bu arada başka birisiyle evlenen Demipho, eşinin ölümünün ardından Phanostrata'yla evlenir ve Sycon'a yerleşir. O ve eşi, kayıp kızlarını bulmayı çok istemektedirler. Demipho'nun kızı, Alcesimarchus'un eşi olmak üzereyken babası ile tanışır; Bunu öğrenen Melaenis süt kızını Alcesimarchus'un korumasından almak ister. Bu arada Lampadiscus da çocuğu alan kadın satıcısını bulur ve çocuğun Melaenis'te olduğunu öğrenir; Onu, Selenium'u ebeveynine iade etmesi ve gerçeği itiraf etmesi için ikna eder. Bu arada Alcesimarchus Selenium'u alır ve babasının evine götürür. Bu karışıklık esnasında, Melaenis'in hizmetçisi Halisca, sokakta bir kutu bulur. Kutuda, zamanında Selenium'un giymiş olduğu eşyalar, süsler bulunmaktadır. Phanostrata ve Lampadiscus, kutuyu bulur ve Selenium'a ait olduğunu anlarlar. Eve giderler ve kayıp kızlarına kavuşurlar.

Oyundaki kadın karakterler **Selenium**, **Gymnasium**, **Lena** ve **Melaenis**'tir.

Selenium, ikinci **puella** karakteridir. Küçükken annesi tarafından bırakılmış ve bir **lena** tarafından yetiştirilmiştir. Asıl ailesini bilmemesine rağmen, tek bir erkeğe bağlanmak istemekle son derece erdemli bir tavır sergilemektedir. **Meretrix** olan **Gymnasium** da arkadaşını destekler. Oysa tipik bir **lena** olan **Melaenis**, ona bildik öğütlerinden vermekte, tek eşliliğin fahişeye değil evli kadına yakışacağını söylemektedir:

“**Selenium**: Ergo in me peculatum facit.

Gymnasium: Bono animo es, erit isti morbo melius.

Sel: Confidam fore,

si medicus veniat qui huic morbo facere medicinam potest.

Gymn: Veniet.

Sel: Spissum istuc amanti est verbum, veniet, nisi venit. 75

sed ego mea culpa et stultitia peius misera maceror,
quom ego illum unum mi exoptavi, quicum aetatem degerem.

Lena: Matronae magis conducibilest istuc, mea Selenium,
unum amare et cum eo aetatem exigere quoi nuptast semel.

verum enim meretrix fortunati est oppidi simillima: 80

non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.

Sel: Hoc volo agatis. qua accersitae causa ad me estis, eloquar.

nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,

obsecutast de ea re, gessit morem morigerae mihi,

ut me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere. 85

Lena: Stulte ecastor fecit. sed tu enumquam cum quiquam viro
consuevisti?

Sel: Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine,

neque pudicitiam meam mi alius quisquam imminuit.”

“**Selenium:** O beni ele geçiriyor.

Gymnasium: Cesaretlisin, bu hastalığın iyisine yakalanacaksın.

Sel: Eminim ki doktor gelirse bu hastalığa deva olacak.

Gymn: Gelecek.

Sel: Gelmedikçe “gelecek” sözcüğü ne zordur sevene.

Ama suçum ve aptallığımdan zavallı ben daha kötü üzülüyorum.

Bir tek onu, ömrümü onunla geçirmeyi bekliyorum.

Lena: Tek kişiyi sevmek, ömrünü onunla geçirmek,

Bir kez evlenen evli kadın için daha uygundur Seleniumcuğum!

Oysa bir fahişe zengin şehirler gibidir,

Pek çok erkek olmadan servet edinemez.

Sel: Bunu yapmak istiyorum, beni itham ettiğin şeyden bahsedeceğim.

Çünkü anneciğim bana fahişe denmesini istemiyorum.

Çok sevdiğim adamla yaşamam için beni hoş gör!

Lena: Castor aşkına! Aptal bu! Daha önce hiçbir erkekle oldun mu?

Sel: Alcesimarchus dışında hiç kimseyle.
Hiç kimse iffetime leke sürmedi.”
(Çev: Abrim Gürgen)

R. ASINARIA

1. KARAKTERLER

Libanus: Demænetus’un kölesi.
Demænetus: Argyrippus’un babası ihtiyar.
Argyrippus: Philaenium’a âşık delikanlı.
Cleæreta: Yaşlı fahişe, kadın satıcısı, Philaenium’un annesi.
Leonida: Köle, Libanus’un arkadaşı.
Eşek tüccarı.
Philaenium: Fahişe.
Diabolus: Kaptan.
Diabolus’un asalağı.
Artemona: Demænetus’un karısı.

2. OYUNUN ÖZETİ ve KADIN KARAKTERLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Demænetus’un oğlu Argyrippus, kadın satıcısı olan annesi Cleæreta ile yaşayan Philaenium’a âşıktır. Annesi, Diabolus adında bir kaptanla anlaşma yaparak Philaenium’u yirmi mina karşılığı ona vermeyi kabul eder. Ancak Argyrippus parayı önce öderse kızı o alacaktır. Beş parasız olan Argyrippus babasına giderek para ister. Yaşlı bir adam olan Demænetus’tan yirmi mina ister. Ahlaki yönden zayıf olan Demænetus, zengin bir kadın olan Artemona ile evlidir. Dolayısıyla tüm para Artemona’nın ve onun en sevdiği kölesi kâhya Saurea’nın yönetimindedir. Demænetus, kendine ait parası olmadığı için kölesi Libanus’tan Artemona’yı ya da Saurea’yı kandıracak bir plan yapmasını ister. Bu sırada eşek tüccarı Saurea’ya daha önce aldığı eşeklerin parası olan yirmi minayı ödemeye gelir. Libanus, tüccara arkadaşı Leonida’yı Saurea’yıymış gibi gösterir. Demænetus da onun Saurea olduğunu

söyleyince tüccar parayı öder. Demaenetus parayı Argyrippus'a bir şartla verir. Philaenium ile bir gece beraber olacaktır. Argyrippus çaresizce babasına boyun eğer ve üçü bir ziyafete otururlar. Kaptan Diabolus, bunu öğrenir ve asalağını Artemona'ya göndererek kocasının yaptıklarını anlattırır. Artemona asalakla beraber giderek kocasını suçüstü yakalar; bağırıp çağırarak kocasını alıp götürür; Argyrippus, Philaenium ile beraber kalır.

Oyundaki kadın karakterler **Philaenium**, **Cleareta** ve **Artemona**'dır.

Philaenium, bir **lena** olan annesi **Cleareta** ile yaşayan **meretrix bona**'dır. Tek arzusu sevdiği genç Argyrippus'un olmaktır. Oysa annesi Cleareta kendi öz kızını bile satmakta, talepleri de bitmek bilmemektedir. Argyrippus ile arasında geçen şu konuşma onun karakterini açıkça ortaya koyar:

“Argyrippus: Male agis mecum.

Cleareta: Quid me accusas, si facio officium meum?

nam neque fictum usquamst neque pictum neque scriptum in poematis
ubi lena bene agat cum quiquam amante, quae frugi esse volt. 175

Argyrippus: Mihi quidem te parcere aequomst tandem, ut tibi durem diu.

Cleareta: Non tu scis? quae amanti parcat, eadem sibi parcat parum.

quasi piscis, itidemst amator lenae: nequam est, nisi recens;
is habet sucum, is suavitatem, eum quo vis pacto condias,
vel patinariium vel assum, verses quo pacto lubet: 180

is dare volt, is se aliquid posci, nam ibi de pleno promitur;

neque ille scit quid det, quid damni faciat: illi rei studet.

volt placere sese amicae, volt mihi, volt pedisequae,
volt famulis, volt etiam ancillis; et quoque catulo meo
subblanditur novos amator, se ut quom videat gaudeat. 185

vera dico: ad suom quemque hominem quaestum esse aequomst callidum.”

“Argyrippus: Bana kötü davranıyorsun.

Cleareta: İşimi yaptığım için neden beni suçluyorsun?

Hiçbir şiirde, resimde, yazıda

Bir **lena**'nın bir aşığa iyi davrandığı görülmez.

Argyrippus: Daha önce senden esirgediğim gibi, sen de benden esirgiyorsun.

Cleareta: Bilmiyor musun? Aşığın esirgediği kadın ona aynı şekilde davranır.

Lena için bir âşık balık gibidir, taze olmadıkça bir şeye benzemez.

(Tazenin) suyu ve tadı vardır; istersen salamura yaparsın,

Ya da tepside tavada istediğin gibi çevirirsin.

Kendisinden ne istenirse vermeyi arzular, zenginliğini önüne serer.

Ne verdiği bilir ne de zarar ettiğini.

O, sevdiği kızı, beni, hatta beslemeleri

Uşakları, hizmetçileri bile memnun etmek ister,

Taze âşık yavru köpeğime bile tatlı dilli davranır,

Onu görünce sevinsin diye.

Gerçekleri söylüyorum: insan kendi çıkarı için kurnaz olmalıdır.”

(Çev: Abrim Gürgen)

Demaenetus'un karısı **Artemona matrona**'dır. Demoenetus, Artemona'nın evlenirken drahome getirdiği için kendi sözünü dinlemediğinden yakınır. Namuslu ve kendisine âşık sandığı kocasının çapkınlık yaptığını düşünen Artemona üzülür ve öfkelenir:

“**Artemona**: Ain tu meum virum hic potare, obsecro, cum filio 851

et ad amicam detulisse argenti viginti minas

meoque filio sciente id facere flagitium patrem?

Asalak: Neque divini neque mi humani posthac quicquam accreduas,

Artemona, si huius rei me mendacem inveneris. 855

Artemona: At scelestas ego praeter alios meum virum ~ frugi rata,

siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.

Asalak: At nunc dehinc scito illum ante omnes minimi mortalem preti,

madidum, nihili, incontinentem atque osorem uxoris suae.

Artemona: Pol ni istaec vera essent, numquam faceret ea quae nunc

facit. 860

Asalak: Ego quoque hercle illum antehac hominem semper sum frugi ratus,
verum hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
potet una atque una amicam ductet, decrepitus senex.

Artemona: Hoc ecastor est quod ille it ad cenam cottidie.

ait sese ire ad Archidemum, Chaeream, Chaerestratum, 865
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem:
is apud scortum corruptelae est liberis, lustris studet.”

“**Artemona:** Sen bana kocamın, oğlum ve yirmi minaya aldığı metresiyle
Beraber içki içtiğini, oğlumun bilgisi dâhilinde bu kötülüğü yaptığını mı
söylüyorsun?

Asalak: Bu işte yalanımı bulursan, bundan sonra ne tanrısal ne de insani
Hiçbir şeye inanma Artemona.

Artemona: Diğerlerinin içinde kocam dürüst, namuslu ve karısına
Çok âşık sayılır.

Asalak: Şimdiden sonra da tüm erkeklerden önce, karısını aldatan,
Namussuz ve ahlaksız olduğu anlaşıldı.

Artemona: Pollux aşkına! Bunlar doğru olmasın, bu yaptıklarını hiçbir zaman
yapmasın.

Asalak: Hercules aşkına! Şu ana kadar ben de onu namuslu sanırdım ama
Bu yaptığıyla kendini gösterdi, oğluyla ve metresiyle âlem yaparak.

Artemona: Castor aşkına! Demek bunun için her gün akşam yemeğine çıkıyor.

Archidemus, Chereas, Chærestratus, Clinius, Chremes,
Cratinus, Dinias ya da Demosthenes’e gittiğini söylüyor,
Metresiyle sefahat ve ahlaksızlık peşindeyken.”

(Çev: Abrim Gürgen)

SONUÇ

Plautus'un eserlerindeki kadın karakterler, içinde buldukları Roma toplumunun adetlerini, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzını birebir yansıtmaktadır. Evlenince babasının egemenliğinden kocasının kine geçen genç kızlar, evliliklerini kurtarmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan evli kadınlar, entrikacı, paragöz fahişeler, efendilerinin sözünden çıkmayan hizmetçiler adeta dönemin Roma'sının canlı tanıkları olarak karşımızda durmaktadır.

İster köle ister hanım olsun tüm kadınlar, Roma'da günlük yaşam içinde varlığı ve etkisi yadsınamaz bir yere sahiptir. Babalarının, kocalarının ya da efendilerinin egemenliğindeki bu kadınlar, ince zekâlarıyla erkeklerin davranışlarını yönlendirmekte, olayların akışını değiştirmektedirler. Bir erkeği elde etmek için her yolu deneyen fahişe, eninde sonunda amacına ulaşmakta, kocasını çapkınlığından dolayı cezalandıran eş ise türlü oyunlarla, arkadaşlarının, ailesinin yardımlarıyla evliliğini kurtarmaktadır. Hizmetçiler, hanımlarına destek olmak için var güçleriyle çabalamakta, onların amaçlarına ulaşmalarını sağlamaktadırlar. En edilgin karakter olarak görünen genç kız bile sonunda amacına ulaşmış ve sevdiği erkekle evlenmektedir.

Meretrix (fahişe), kadın karakterlerin içinde en çok göze batan karakterdir. Erkeklerin onu elde etmek için verdiği uğraşlar, bu uğurda başlarına gelen felaketler, oyunların genel komik havasına trajik unsurlar katmaktadır. Roma toplumunda yadsınamaz bir varlığı olduğundan fahişe, oyunlardaki gülünç gelişmeler için çok uygun bir karakterdir. Eserlerdeki fahişe tipleri çeşitlidir. *Bacchides*'teki çifte Bacchisler, *Miles Gloriosus*'taki Philocomasium, para için her şeyi yapan, zeki ve istediğini elde etmesini bilen fahişe tipleridir. Sevdiği adama bağlı, yalnızca onun olmak isteyen fahişe tipleri ise *Mostelleria*'daki Philematium, *Curculio*'daki Planeisum, *Cistellaria*'daki Selenium'dur. Bunların yanı sıra eskiden fahişe olan yaşlı kadınlar da vardır. *Mostelleria*'daki Scapha, *Curculio*'daki Laenea bunlara örnektir. **Meretrix** karakterinin olumlu şekli, iyi kalpli, âşık, sevecen yani **meretrix bona**'dır. Olumsuz şekli ise ya beraber olduğu kişiyi sömüren, kötü niyetli **meretrix mala** ya da genelev işleten, yaşlı kadın satıcısı **lena**'dır.

Matrona, (evli kadın) karakteri de Plautus komedyası için zengin bir kaynaktır. **Materfamilias** olması **paterfamilias** olan kocası ile anlaşmazlığa düşmesine sebep olur. Ailesine bağlılığı, eşine ve çocuklarına düşkünlüğü ile fahişenin zıt karakteri olarak tasvir edilir. Ailesi için her türlü fedakârlığı yapan, kocasının çapkınlıklarını affeden, ailesini bir arada tutmak için elinden geleni yapan tipik bir **materfamilias** karakteridir. Romalı ideal kadının sahip olması gereken tüm erdemleri karakterinde barındırır. Güçlü, tuttuğunu koparan bir eş, anne ya da kız kardeşidir. Yeri geldiğinde kocasına ceza vermek için bir takım hilelere başvurmaktan çekinmez ancak tüm bunları ailesinin iyiliği için yapar. Olumlu şekli, eş, anne, kız kardeş, teyze, dadı iken olumsuz şekli kurnaz, cadaloz, dul, üvey anne, kayınvalidedir.

Amphitryo'daki **Alcumena**, *Asinaria*'daki **Artemona**, *Casina*'daki **Cleostrata**, *Mercator*'daki **Dorippa**, *Aulularia*'daki **Eunomia**, *Stichus*'taki **Philumena** ve **Pamphilla**, *Menaechmi*'deki *Menaechmus*'un karısı matrona karakterleridir. *Aulularia*'daki Eunomia, evli olup olmadığı bilinmemesine rağmen, kardeşine verdiği öğütlerle ideal bir matrona'ya örnektir. *Amphitryo*'daki Alcumena, bir tragedya kahramanı olduğu için diğer evli kadın karakterlerinden ayrılır.

Komedyadaki ana kadın karakterlerin üçüncüsü **puella**'dır (genç kız); fakat fahişe ve evli kadının yanında sönük kalır. Oyunun gidişatını etkileyecek nitelikte bir rolü yoktur. Sevdiği gençle evlenebilmesi için bile kendisinden çok, genç adamın ve kurnaz kölesinin çabaladığı görülür. Bu şekilde sevdiği adamla evlenir ve mutlu son gelir. Küçükken kaçırılmış ve bir kadın satıcısının elinde esir olan kızlar bile gerçek ailelerine tesadüf sonucu kavuşurlar. Olumlu şekli, kız evlat, gelin, genç kız olarak tasvir edilir. Olumsuz şekli ise güçlü, dişiliğini kullanan, açık sözlüdür.

Plautus'un oyunlarındaki kadın karakterlerin değişken olduğu görülür. Bazı karakterler **meretrix** gibi görünürken oyunun ilerleyen kısımlarında aslında **puella** oldukları anlaşılır. Küçükken ailelerinden kaçırılıp kadın satıcılarının eline düşen bu genç kızlar **meretrix** gibi görünseler de, konuşmalarında Romalı genç kızların erdemlerini yansıtırlar. İffetli, namuslu ve dürüst bir yaşam sürmenin bir kadına en çok yakışan şey olduğunu ifade ederler. *Cistellaria*'daki **Selenium**, *Curculio*'daki **Planesium**, *Rudens*'teki **Palaestra**, *Epidicus*'taki **Telestis**, *Poenulus*'taki iki kız kardeş **Adelphasium** ve **Anterastilis** bu değişime örnektirler.

Stichus'taki iki kız kardeş **Philumena** ve **Pamphilla**, hem **puella** hem de **matrona** karakterlerine örnektir. Eşlerinden yıllardır haber alamamalarına rağmen onları sabırla bekleyerek ideal birer eş, kendilerini eşlerinden ayırmak isteyen babalarına direnirken bile saygıda kusur etmeyerek ideal birer kız evlat olduklarını açıkça gösterirler.

Anus (yaşlı kadın) ve **ancilla** (hizmetçi) karakterleri diğer üç karakterin yanında geri planda kalır. **Anus**, genellikle yaşlı bir köle, tapınak rahibesi, dadı ya da **yaşlı lena** olarak görünür. Her durumda hanımına ya da efendisine çok sadıktır. **Ancilla** da genellikle hanımları fahişeler olan hizmetçi karakteridir. Hanımına sadık, gerektiğinde onunla birlikte türlü düzenler çeviren, becerikli biri olarak tasvir edilse de oyunlarda pek ağırlığı yoktur.

Her ne kadar Plautus, Atina komedyasının Yeni Komedy döneminin izleyicisi olmuş ve oyunlarındaki karakterleri ve olayların geçtiği yerleri Yunan dünyasından alıntılamişsa da, günümüze kalan yirmi oyununun tamamında abartılı ifadelerle süslenmiş kaba ve biraz da müstehcen Romalı espri yeteneğini görürüz. Oyunlarda geleneksel Romalı ailesinin adetleri, günlük konuşmaları, erdemleri ve idealleri komedi şeklinde sunulur. Bir **meretrix** uğruna eşinden, yuvasından, servetinden olan erkekler, onların becerikli ve kurnaz köleleri, efendilerinin sırtından geçinen asalaklar, yuvalarını kurtarmaya çalışan kadınlar, kadın satıcılarının eline esir düşmüş genç kızlar, yaşlı ve genç hizmetçiler dönemin Roma'sının canlı tanıkları olarak karşımızda durmaktadırlar.

Yeni Komedi şairlerinin oyunlarından uyarlamalar yapmış olmakla birlikte Plautus, tamamıyla Roma dünyasından kopuk bir dünya yansıtmamaktadır. Plautus'un kadın karakterleri, Roma'nın arka planda kalan, edilgin karakterlerdir ancak erkek egemenliğindeki kadınlarının asıl gücünü ve önemini gözler önüne sermektedirler. Romalı kadının günlük yaşantısı, toplumdaki yeri, erkeklerin onlara bakışı, yine bir erkeğin kaleminden süzülerek günümüze dek gelmiştir.

KAYNAKÇA

Albrecht, Michael von, **A History of Roman Litterature**, Cilt I, çev. Frances and Kevin Newman, 1997.

Aries B. ve Duby G., **Özel Hayatın Tarihi 1 / Roma İmparatorluğu'ndan 1000 Yılına**, Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Arnott, W.Geoffrey, **Menander, Plautus, Terence**, Oxford, 1975.

Beare, W., **The Roman Stage**, London, 1950.

Bellinger, Martha Fletcher, **A Short History of the Drama**, New York: Henry Holt and Company, 1927.

Brix-Niemeyer-Köhler, **Ausgewalthe Komödien des T. Maccius Plautus**, Berlin, 1930.

Duff, J. Wight, **A Litterary History of Rome**, London, 1953.

Fort, Alice B. & Kates, Herbert S., **Minute History of the Drama**, New York: Grosset & Dunlap, 1935.

Gaius, **Institutiones I**, 84–86, 91, 160 (Trad. J. Reinach, Paris, 1965 (Çevrimiçi) http://web.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/Francogallica/claudio_fran.htm, 20 Eylül 2006.

Guhl E. ve Koner W. **The Romans Their Life and Customs**, London, 1994.

Hurley, Dona, **An Online Encyclopedia of Roman Emperors**, (Çevrimiçi) <http://www.roman-emperors.org/livia.htm>, 20 Eylül 2006.

Matthews, Brander, **The Development of the Drama**, New York: Charles Scribner's Sons, 1912.

Nixon, Paul, **Plautus with an English Translation in Five Volumes**, (I, II, III, IV, V) London, Harvard University Pres, 1950.

Plautus, **Çömlek ve Diğer Oyunlar**, Çev. Nurullah Ataç, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1974.

Plautus, **Epidicus**, Çev. Nurullah Ataç, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1947.

Plautus: **İkizler (Menaechmi)**, Çev. Nurullah Ataç, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Plautus, **Tecimen (Mercator)**, Çev. Nurullah Ataç, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Plautus, **Üç Akçelik Kişi (Trinummus)**, Çev. Nurullah Ataç, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1947.

Plautus, **Kartacalı (Poenulus)**, Çev. Nurullah Ataç, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1948.

Plautus, **Casina**, 2.bs., Çev. Nurullah Ataç, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1965.

Plautus, **Esirler (Captivi)**, Çev. Türkan Uzel, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1950.

Plautus, **Palavracı Asker (Miles Gloriosus)**, Çev. Türkan Uzel, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948.

Plautus: **Hortlak (Mostelleria)**, Çev. Nurullah Ataç, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1990.

Pomeroy, Sarah, **Goddesses, Whores, Wives, and Slaves**, New York: Schocken Books, 1975.

Raia Ann. R, **Women's Roles in Plautine Comedy**, 1983, "**Puella, Matrona, Meretrix: Women in Roman Literature and Life**, (Çevrimiçi)
<http://www.vroma.org/~araia/plautinewomen.html>, 19 Şubat 2007.

Schlegel, August Wilhelm, **Lectures on Dramatic Art and Literature**, London: George Bell & Sons, 1904.